Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra práva životního prostředí a pozemkového práva

Diplomová práce

Ochrana veřejného zdraví v mezinárodním a evropském kontextu

Petra Nedvědová

2013/2014

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Ochrana veřejného zdraví v mezinárodním a evropském kontextu zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.“

Podpis autorky práce

…….

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mojí práce JUDr. Janě Dudové, Ph.D., která mi při psaní byla nesmírně trpělivou oporou, snažila se navést mě tím nejlepším směrem pro uchopení nelehce vytyčené problematiky. Velké poděkování patří celé mojí rodině a blízkým, kteří pro mě představovali emocionální oporu a zdroj síly.

Abstrakt

Předmětem práce je představení ochrany veřejného zdraví skrze životní prostředí. Nejprve jsou uvedeny nejdůležitější pojmy, od nichž se práce odvíjí, a to spolu s historickým přiblížením vývoje ochrany veřejného zdraví obecně a rovněž v právu Evropské unie. Následně se práce dělí, v souladu s pojetím životního prostředí, na 3 celky-vodu, vzduch a půdu. Problematika je vždy nejprve představena teoreticky z hlediska dopadu na veřejné zdraví a následně je analyzováno evropské a poté mezinárodní právní prostředí.

Klíčová slova

Evropská unie, mezinárodní právo, půda, veřejné zdraví, voda, vzduch, životní prostředí

Abstract

Introduction of the public health in the view of the environment is an object of this thesis. At the very beginning the most important terms for the topic are explained as well as the historical context of the development of protection of public health-globally and on the field of European Union. Consequently, the thesis is divided into three parts-water, air and soil. Firstly, the theoretical impacts are introduced and subsequently European and then international legal environment is analyzed in every single issue.

Key Words

air, environment, European union, international law, public health, soil, water

Obsah

Seznam použitých zkratek ... 8

Úvod ... 9

1 Úvod do ochrany veřejného zdraví v kontextu životního prostředí ... 16

2 Vymezení nejdůležitějších pojmů ... 19

2.1 Životní prostředí ... 19

2.2 Evropské právo ... 19

2.3 Mezinárodní právo ... 20

2.4 Veřejné zdraví ... 22

3 Determinanty veřejného zdraví ... 26

4 Evropská unie z hlediska ochrany veřejného zdraví ... 29

4.1 Smlouva o Evropské unii ... 34

4.2 Smlouva o fungování Evropské unie ... 34

4.2.1 Ochrana životního prostředí ... 34

4.2.2 Ochrana veřejného zdraví ... 36

5 Ochrana vod ... 38

5.1 Evropská unie ... 39

5.2 Mezinárodní úprava ... 44

6 Ochrana ovzduší ... 47

6.1 Evropská unie 48

6.2 Mezinárodní úprava 54

7 Ochrana půdy 59

7.1 Evropská unie 60

7.2 Mezinárodní úprava 61

8 Závěr 63

Seznam použitých zdrojů 66

Seznam použitých zkratek

Zkratky spolu s jejich plným zněním v českém či anglickém jazyce jsou v práci uváděny tak, jak je běžné pro právní praxi.

- CAFE-Clean Air for Europe, Čistý vzduch pro Evropu
- EP-Evropský parlament
- ESD-Evropský soudní dvůr
- EU-Evropská unie
- OSN-Organizace spojených národů
- SD-Soudní dvůr
- SEHS-Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství
- SES-Smlouva o založení Evropského společenství
- SEU-Smlouva o Evropské unii
- SFEU-Smlouva o fungování Evropské unie
- SZO-Světová zdravotnická organizace
- ŽP-životní prostředí

Úvod

Nacházíme se na počátku 21. století, tedy v době, která se především díky technologickým a vůbec vědeckým poznatkům dostala za hranice dříve jen představitelných objevů. Stále méně upotřebíme lidskou sílu, která je nahrazena silou robotickou, průměrný člověk je velice dobře informován o mnoha vědních oborech, laicky se vyzná v IT technologiích, stejně jako v politice, mezinárodních vztazích či v medicíně. Roste množství získaných informací a spolu s tím roste schopnost jejich využití. Z medií se denně dovídáme o průlomových objevech, které byly učiněny. Dříve obávané nemoci (např. rakovina) jsou dnes zmapovány na takové úrovni, že je skutečně jen otázkou několika desetiletí, kdy na ně budeme pohlížet jako na nemoci snadno vyléčitelné. Podobně průlomové objevy v oblasti kmenových buněk, které by mohly zajistit vypěstování zcela nových orgánů, prostřednictvím odebrání zanedbatelného množství buněčné tkáně, budou znamenat ve velice dohledné době konec pro řadu nemocí, se kterými si běžná medicína neuměla poradit.

Klinická medicína a podobně také většina výzkumů směřují k vyřešení již vzniklých problému, otázkou prevence se zabývají spíše okrajově. Tím se dostávají do začarovaného kruhu, protože ve chvíli, kdy se medicíně podaří po mnohaletém výzkumu léčit jednu nemoc, pravděpodobně již v tu samou chvíli existuje jiná, nová, na jejíž léčbu odpovědět neumí. Tento začarovaný kruh má přesah do celého prostředí obklopujícího člověka, do jeho životního stylu, do ekonomického prostředí a do sociálních vazeb a zázemí. Z mého pohledu, který lze připodobnit k definicím veřejného zdraví používaných Světovou zdravotnickou organizací[1], je předcházení chorobám přinejmenším stejně tak důležité, ne-li důležitější, jako léčba samotná. Tento postoj mě přiměl položit si otázku: Je možné dosáhnout stavu, ve kterém budeme schopni zajistit udržitelný rozvoj, zabráníme alespoň části civilizačních chorob a přitom nebudeme nuceni zásadním způsobem slevit z vymožeností, které nám naskýtá současná společnost?

Domnívám se, že odpověď na kladenou otázku je třeba hledat v technologickém vývoji, který musí být v souladu s principem ochrany životního

[1] Viz též GOSTIN, Lawrence O. *Public Health and Ethics* [online]. [cit. 20.10.2013]. Public Health.

prostředí, od něhož se jednoduše nelze odpoutat, jestliže je tím, v čem žijeme a vždy žít budeme.

Na základě těchto nastíněných myšlenek jsem se rozhodla pojmout diplomovou práci jako pohled na právní ochranu veřejného zdraví skrze jednotlivé složky životního prostředí. Pochopitelně by bylo možné zaměřit se na jedinou problematickou část spadající do práva životního prostředí, takovéto pojetí by již ovšem nenaplňovalo zadání diplomové práce. Já jsem si za cíl vytyčila průřezové zmapování právních prostředků, které nabízí právní úprava týkající se základních elementů našich životů. Jedná se o vodu, vzduch a půdu a domnívám se, že je nepopiratelným faktem, že se jedná o složky, bez kterých by život na Zemi nebyl možný, dokonce jsou to části našeho životního prostředí, ze kterých můžeme odvodit naši existenci samotnou. Práce je tedy koncipována v souladu se zadáním jako analýza, zaměřující se na jednotlivé právní texty kategorizované dle složek životního prostředí, zkoumající provázanost s ochranou veřejného zdraví. Vzhledem k rozsahu zkoumané právní úpravy je v práci sledováno užívání pojmu zdraví, veřejné zdraví či lidské zdraví. Bohužel již není v souladu s alespoň rámcovým dodržením rozsahu diplomové práce, zabývat se hlouběji jednotlivými právními předpisy, zkoumat jejich dopad na jednotlivce, veřejnost, na jednotlivé státy, na celé společenství, stejně jako je vysoko nad rámec práce zkoumat skutečnou aplikovatelnost a realitu vynucování či dodržování stanovených norem.

Přestože se domnívám, že pro oblast ochrany veřejného zdraví v kontextu životního prostředí jsou zásadní neprávní dokumenty přijaté společenstvím států zejména jako dlouhodobé výhledy a cíle, aby bylo dodrženo zadání, jsou tyto zcela upozaděny a záměrně jim je věnována pouze minimální pozornost, především pro nastínění kontextu přijetí jednotlivých právně závazných cílů. V souladu se zadáním je důsledněji zkoumána oblast evropského právního prostředí, které je stěžejní, zatímco mezinárodní úprava je pojata velmi obecným způsobem.

Rovněž v zájmu naplnění zadání práce je vedle obecných východisek zásadních pro zkoumanou problematiku věnována pozornost taktéž historickým souvislostem, vždy takovým způsobem, aby na sebe jednotlivé vývojové etapy navazovaly a byl patrný myšlenkový a politický posun.

V neposlední řadě bych chtěla zdůraznit problematiku tematické literatury. Mezi odbornou veřejností jistě ne třeba zdůrazňovat existenci nesčetného množství zdrojů týkajících se problematiky práva životního prostředí.[2] Podobně existují rozsáhlé monografie na téma veřejného zdraví a jeho ochrany.[3] Mnou zvolené pohlížení a propojení obou odvětví a oborů je ovšem velice specificky pojato a jen skutečně malé množství publikací takovýto zorný úhel pohledu má. Zpravidla bývá jen okrajově zmíněn dopad ochrany životního prostředí na veřejné zdraví, zejména pak formou zběžného a čistě formálního nastínění. Zkoumání ochrany veřejného

[2] Z novějších publikací považuji za vhodné zmínit alespoň některé:

HERČÍK, Miloslav. *Životní prostředí: základy environmentalistiky*. 1.vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2006, 142 s.

JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí pro bakaláře: [bakalářský studijní program].* 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 291 s.

DAMOHORSKÝ, Milan a Vojtěch STEJSKAL. *Czech and European environmental law: a collective monogram.* Prague: Czech Society for Environmental Law, 2011, 165 s.

JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Environmental law: selected international treaties and Czech national regulations : multimedia textbook.* 2., nezměn.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 83 s.

BITTNER, Michal. *Úvod do environmentalistiky.* 1.vyd. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta elektrotechniky a komunikačních technologií, 2010, 125 s.

DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí.* 3.vyd. Praha: C.H.Beck, 2010, xlvii, 629 s.

PEKÁREK, Milan. *Právo životního prostředí*. 2, přeprac.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006-2009, 3 sv.

PRŮCHOVÁ, Ivana. *Aktuální otázky práva životního prostředí*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 218 s.

BIRNIE, P.W., BOYLE, A. E. *International law & the environment*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2002, 800 s.

KRÄMER, Ludwig. *EU ENVIRONMENTAL LAW.* Seventh edition. London: Sweet & Maxwell, 2012. 465 s.

[3] Jen příkladmo se jedná o následující publikace:

HODAČOVÁ, Lenka, Vladimír SRB a Jiří MAREŠ. *Nové veřejné zdraví v podmínkách udržitelného rozvoje: nová situace na přelomu 2. a 3. tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999, 62 s.

DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví: ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde, 2011, 420 s.

zdraví prostřednictvím práva životního prostředí je netypicky zvolenou cestou, která, pevně věřím, bude do budoucna hojně rozvíjena.

V práci, která je členěna do 7 tematických celků, se nejprve zaměřuji na obecnou problematiku veřejného zdraví, zde je cílem seznámit čtenáře s vývojem pojmu, s jeho přesahem do ostatních oborů a především s provázaností na životní prostředí. Za další podstatný bod práce jsem si vytyčila osvětlení pojmů, na kterých je práce postavena, jedná se o životní prostředí, zde je třeba vzít v úvahu množství nejrůznějších pojetí životního prostředí od velmi restriktivních až po vše zahrnující. Já jsem zvolila přiblížení takového pojetí, které je mi názorově nejbližší a ze kterého v práci vycházím. V pořadí dalším pojmem je evropské právo, jehož výklad je zaměřen na právní prostředky úpravy v souladu s cílem práce analyzovat právní předpisy, následován pojmem práva mezinárodního. Posledním a zřejmě také nejdůležitějším pojmem je veřejné zdraví v průřezovém schématu, jak jej chápou a v minulosti chápali důležité instituce a uznávaní autoři. Vzhledem k tomu, že se jedná o základní stavební kámen diplomové práce, zaměřila jsem se na tuto problematiku v porovnání k ostatním hlouběji. Tím vzniklá obsahová neproporčnost je zcela záměrná a domnívám se, že také opodstatněná.

S přihlédnutím k faktu, že práce je zaměřená na právní prostředí Evropské unie a v menší míře taktéž na mezinárodní právní prostředí, která jsou obě založena na spletitém institucionálním systému, stávajícím z mnoha nadřazených i souřadných úrovní, je nezbytné, aby byl čtenář s tímto alespoň principiálně obeznámen. Vzhledem ke smyslu a rozsahu práce jsem se rozhodla pouze odkázat na příslušnou literaturu o tématu pojednávající a podrobnosti v práci uvádět jen v nezbytně nutných případech.[4]

Poslední z teoretických částí, na které se práce zaměřuje, popisuje determinanty veřejného zdraví a důsledněji rozvádí ovlivnění veřejného zdraví vlivy životního prostředí.

---

[4] TÝČ, Vladimír. *Základy práva evropské unie pro ekonomy*. 6., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2010, 301 s.

MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5., podstatně upr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 551 s.

Následující části se již za pomoci systematicko-historické metody v úvodu zaměřují na navazující analýzu právních prostředků ochrany veřejného zdraví. První z uvedených kapitol se zaměřuje na historický kontext, který stál u zrodu politiky ochrany veřejného zdraví a životního prostředí, dále jsou zde uvedeny směrnice zakotvující základní principy, na nichž jsou obě politiky postaveny-zejména princip prevence a účasti veřejnosti a v neposlední řadě se kapitola věnuje aktuálním otázkám. Do podkapitol jsou včleněny přehledy ustanovení týkajících se zkoumaného předmětu, nejprve v mezích Smlouvy o Evropské unii a poté Smlouvy o fungování Evropské unie, která je ještě dále rozlišena na oblast veřejného zdraví a životního prostředí v souladu s jejím legislativním uspořádáním a v souladu s kompetencemi svěřenými Evropské unii členskými státy, které jsou pro každou z oblastí směrodatné.

Tři bezprostředně navazující kapitoly jsou členěny v souladu s pojetím základních složek životního prostředí-na vodu, vzduch a půdu, přičemž shodně je postupováno od obecného představení dané problematiky, zejména z hlediska dopadů znečištění na veřejné zdraví, následuje oblast práva Evropské unie a nakonec je rámcově zpracována mezinárodní úprava.

Pro oblast ochrany vod je evropská legislativa zpracována chronologicky, od prvních směrnic, které se zabývaly některými vybranými polutanty, přes směrnice upravující ochranu vod podzemních a vody pitné, dále je analýza zaměřena na rámcovou úpravu ochrany vod přijatou v roce 2000 spolu s některými zásadními novelami již zmíněných směrnic. Nad rámec je potom zahrnuta úprava povodňových rizik, která primárně nespadá do mnou pojatého a zkoumaného předmětu, nicméně dopad na veřejné zdraví ovlivněné přírodními živly je zřejmý. Jako nejvýznamnějšího zástupce mezinárodního práva jsem vybrala Protokol o vodě a zdraví náležející k Úmluvě o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer

Pro analýzu předpisů vody jsem zvolila poněkud odlišný postup, namísto chronologie jsem se rozhodla rozdělit oblast na dva pomyslné celky, přičemž prvním popisovaným je ochrana ozonové vrstvy. Nejprve jsem se zaměřila na úpravu

vtělenou do nařízení, která mohou být za splnění daných podmínek[5] bezprostředně použitelná a je na ně nahlíženo jako na právní akty nadřazené směrnicím, tyto jsem analyzovala vzápětí. Pro druhý celek, zahrnující znečištění ovzduší polutanty bezprostředně nebezpečnými pro lidské zdraví a životní prostředí jsem zvolila vzestupné řazení dle data přijetí, mimo jiné z důvodu právně rovnocenné úpravy. Nejprve jsou představeny směrnice upravující některé zdroje znečištění a některé polutanty, následovány strategií pro znečištěné ovzduší v Evropě. Pro mezinárodněprávní část jsem vybrala zásadní úmluvy zabývající se ochranou ozonové vrstvy, zabránění znečišťování ovzduší přecházející hranice států a změnou klimatu.

Poslední oblastí je ochrana půdy. Z hlediska práva Evropské unie, stejně jako práva mezinárodního, se jedná o dosud téměř nezmapovanou oblast, kde neexistují právní akty bezprostředně upravující ochranu půdy, vždy se jedná o multisektorové předpisy, jejichž primárním smyslem je zpravidla úprava obecně dopadající na životní prostředí a tedy na půdu, jako na jeho část anebo úprava chránící před konkrétním poškozením, které se týká také půdy. Tyto okolnosti vedou k neproporcionalitě mezi analýzou právního prostředí chránícího půdu a ostatními oblastmi.

Pro naplnění tématu by bylo možné využít také problematiky odpadů, která je použitelná na všechny složky životního prostředí. Já se ovšem domnívám, že je vhodnější tuto oblast pojímat zcela samostatně a do práce jsem ji z tohoto důvodu nezahrnula vůbec.

Všechny právní dokumenty analyzované v práci byly vybírány tak, aby kontextuálně dopadaly na průřez oblastí veřejného zdraví a životního prostředí. Zde je třeba poznamenat, že vzhledem ke zvolenému způsobu uchopení problematiky je zřejmé zaměření na životní prostředí ve všech případech, přičemž zkoumána byla práce s pojmem a ochranou veřejného zdraví. Výběr byl vždy prováděn dle mého nejlepšího svědomí tak, aby došlo k zachycení zásadních právních momentů s největší možností dopadu a ovlivnění veřejného zdraví. Pro dokreslení problematiky jsem část předpisů a úmluv, které jsem neshledala natolik zásadní,

[5] viz TÝČ, Vladimír. *Základy práva evropské unie pro ekonomy*. 6., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2010, 301 s.

zahrnula alespoň do poznámkového aparátu. Nicméně ani takovýmto způsobem není možné a zejména nebylo smyslem práce, obsáhnout veškerou právní problematiku s předmětem práce související.

1 Úvod do ochrany veřejného zdraví v kontextu životního prostředí

V průřezu lidských dějin se v souvislosti s vývojem společnosti měnily prioritní oblasti lidského poznání. V návaznosti s nimi byly rozvíjeny obory elementární pro tyto oblasti. V moderní době se prioritní, vzhledem k historicky získaným znalostem, stává zdraví a to zejména zdraví celé společnosti často nazývané jako zdraví veřejné, které má své přesahy prakticky ve všech lidských činnostech. Oblast ochrany veřejného zdraví je tedy rozsáhlým komplexem, který zahrnuje právní i neprávní obory. Vzhledem k zadání diplomové práce jsou druhé jmenované, tedy obory neprávní, nad rámec tématu, nicméně právní věda z nich vychází a bez medicíny, biologie, sociologie a dalších základních oborů by právní normy pozbývaly svého smyslu a účelu a není proto vždy možné se jich zcela distancovat a nepoužít některých poznatků pro pochopení právní problematiky.

Jak bude dále v práci podrobněji rozpracováno, veřejné zdraví je ovlivňováno několikerými faktory, které bývají členěny na faktory osobní, společenské, ekonomické a faktory životního prostředí (dále také ŽP). Životní prostředí se na zdraví společnosti může podílet až 25%, tedy značnou měrou.[6] Vzhledem ke geomorfologickému, ekonomickému, sociálnímu a biologickému uspořádání naší planety je zřejmé, že se jedná o problematiku, na kterou je možné pohlížet z globálního hlediska v případě některých hranice přesahujících zdrojů znečištění a naopak v některých případech se jedná o lokální a unikátní problematiku. Rozhodla jsem se vypracovat diplomovou práci jako propojení oblastí ochrany veřejného zdraví a aspektů životního prostředí přesahujících hranice států, v čemž spatřuji nesmírně zajímavé propojení prvků života.

Provázanost vytyčených oblastí, které jsem se rozhodla propojit je neoddiskutovatelná, koneckonců již v 60. letech minulého století si jejich významnou úlohu uvědomovala Organizace spojených národů (dále také OSN), která ve své zprávě publikované z podnětu Valného shromáždění s názvem „Člověk a jeho životní prostředí“ uvedla: „Poprvé v historii lidstva nastala krize globálního

[6] JANEČKOVÁ, Hana, HNILICOVÁ, Helena. *Úvod do veřejného zdravotnictví*. Vyd.1., Praha: Portál, 2009, str. 63-80.

charakteru, dotýkající se jak rozvinutých, tak rozvojových zemí a to krize vztahu člověka ke svému životnímu prostředí. Znaky ohrožení se projevovaly už dávno: populační exploze, neadekvátní integrace technologie s požadavky na ochranu životního prostředí, destrukce obdělávaných půd, neplánovaný rozvoj městských oblastí, zmenšování se otevřených ploch a stále vzrůstající nebezpečí vyhubení mnoha forem živočišného a rostlinného života. Není pochyb o tom, že jestli tento proces bude pokračovat, budoucí život na Zemi bude ohrožen.“[7]

Ve vztahu k českému právu životního prostředí byla kolektivem autorů definována podstata hygieny ŽP ke zdraví, domnívám se, že uvedený případ lze aplikovat na problematiku diplomové práce-úprava hygieny ŽP spočívá zejména ve stanovení limitních hodnot a systému zákazů a příkazů. Hygienické normy pak lze rozdělit na jednotlivé složky ŽP, které současně řeší aspekty ochrany zdraví člověka, jednotlivé zdroje ohrožení, které současně upravují ochranu zdraví, vytvoření příznivých podmínek pro zdraví prostřednictvím přírodních zdrojů.[8] Je zřejmé, že se budu v práci ubírat směrem prvního uvedeného způsobu pohledu na hygienické normy, tedy primárně rozdělím tématiku do tří okruhů vycházejících z členění složek životního prostředí a v rámci těchto se budu zaobírat normami současně upravujícími ochranu veřejného zdraví.

Shrnutí

Ochrana zdraví se v důsledku historického dění dostala do popředí vědy, zabývá se jí řada více či méně příbuzných oborů v návaznosti na determinanty, které se na kvalitě zdraví lidí podílejí.

Na ochranu veřejného zdraví je možné pohlížet nejrůznějšími způsoby. Mnou vybraný se soustřeďuje na životní prostředí, které je dle různých názorů jednou z hlavních determinant a já tento názor sdílím ba dokonce se domnívám, že pokud bychom na životní prostředí pohlíželi jako na vše, co nás obklopuje, hranice mezi

[7] JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí-vybrané otázky.* Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 9.

[8] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s.526-538.

faktorem společenským a životního prostředí by byla tak tenká, že bychom na základě různých úhlů pohledu mohli dospět k determinantě životního prostředí jako zcela nejpodstatnější.

2 Vymezení nejdůležitějších pojmů

Složitost tématu i jeho zúžení, které jsem si vytyčila, si vyžadují specifikaci nejdůležitějších pojmů, jež budou určující pro navazující části práce. Jedná se o teoretické vymezení, jehož účelem je stanovení mantinelů pro směr, kterým se bude diplomová práce ubírat.

2.1 Životní prostředí

Definici životního prostředí předkládá Program životního prostředí OSN v jedné ze svých publikací.[9] Dokument odvozuje původ slova od francouzského pojmu environner, znamenající obklopující a samotný význam pojmu je shledán v souhrnu přírodních, sociálních a kulturních podmínek, které ovlivňují jednotlivce nebo společnost. Z geografického pohledu se může jednat jak o vymezené území, tak o celou Zemi spolu s atmosférou a stratosférou.

Jednu ze „slovníkových" definic nabízí také publikace International law & the environment[10]-životní prostředí je souhrnem sociálních a kulturních podmínek, které ovlivňují život jednotlivce stejně jako celé společnosti (jedná se tedy o velice podobnou definici pravděpodobně vycházející z výše uvedeného dokumentu OSN). Další zde použitá definice vychází ze Stockholmské konference z roku 1979, která za životní prostředí člověka považuje přirozené a člověkem vytvořené aspekty.

2.2 Evropské právo

Pojem evropského práva má dvě roviny, z nichž první je právem evropských mezinárodních organizací, používá se pro označení souboru právních řádů, druhá rovina je nadstátním právním systémem, zvaným jako evropský právní řád a právě tato rovina bude v diplomové práci představovat pojem evropského práva. Zahrnuje zakládací smlouvy Evropské unie (tedy Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o fungování Evropské unie, dále také SEU a SFEU), právní normy přijaté orgány

[9] SHELTON, Dinah; KISS, Alexandre. *Judicial Handbook on Environmental Law* [online]. Nairobi: Publishing Section of the United Nations Office, 2005 [cit. 12.10.2013].

[10] BIRNIE, P.W., BOYLE, A. E. *International law & the environment*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2002, s.3.

Evropské unie, mající v těchto pramenech svůj základ. V rámci evropského práva se rozlišuje primární právo zvané Ústava, obecné právní zásady stavěné na roveň právu primárnímu, právo sekundární, soudní rozhodnutí, smlouvy uzavřené mezi Evropskou unií (dále také EU) a členskými státy s třetími subjekty, právní obyčeje, rozhodnutí přijatá zástupci vlád členských států v Radě a prameny práva přijaté členskými státy v rámci úzké spolupráce. Naopak běžně vydávaná doporučení a stanoviska nemají povahu právních norem a nelze je tedy zahrnout do pojmu evropského práva.[11]

V souladu s historií Evropské unie jsou v práci používány pojmy Evropské společenství, Společenství a Evropská unie, přičemž všechny tyto mají stejný význam pouze vztažený ke konkrétnímu období a jemu poplatnému pojmenování.

2.3 Mezinárodní právo

Pojmem mezinárodní právo se rozumí „soubor právních pravidel, které upravují chování států a jiných subjektů mezinárodního práva a jejich vztahy v rámci mezinárodního společenství“[12], nazývané také jako mezinárodní právo veřejné. Jedná se o koordinovanou vůlí svrchovaných států vytvářený právní systém. Upravovány jsou vztahy mezi svrchovanými státy a také vztahy států k jiným subjektům mezinárodního práva, jakožto mezi těmito subjekty navzájem. Těmito subjekty mohou být mezinárodní (vládní) organizace, které jsou utvářeny na základě mezinárodních smluv. V rámci mezinárodního práva (veřejného) rozlišujeme subsystém obecného mezinárodního práva, které je zásadně obyčejové a zakládá faktickou rovnost subjektů a dále partikulární mezinárodní právo vytvářené mezinárodní smlouvou, na jejímž základě mohou být utvářeny další účastníci mezinárodně právních vztahů-vládní organizace.[13]

Od mezinárodního práva (veřejného) je třeba odlišovat mezinárodní právo soukromé, které mnohdy ani není považováno za mezinárodní právo, ale pouze zvláštní odvětví práva vnitrostátního. Jedná se o právní pravidla upravující

[11] TICHÝ, L. a kol. *Evropské právo*. 4.vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s.47-48 a s.231-232.

[12] ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné.* 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s. XL.

[13] Tamtéž, s.XXXVIII

občanskoprávní vztahy přesahující hranice států, zpravidla tzv. kolizní právo (jeho součástí nejsou normy jako pravidla chování, ale pouze způsoby řešení střetu více právních řádu, které je možné uplatnit na konkrétní právní situaci).[14]

Mezinárodní právo veřejné není součástí práva veřejného ani soukromého z toho důvodu, že vůbec není součástí systému vnitrostátního práva. Je třeba mít na paměti nestálou hranici mezi právem vnitrostátním a mezinárodním právem veřejným, tato se vyvíjí ve smyslu rozšiřování práva mezinárodního. Zmíněný trend má za důsledek jednak přejímání dříve čistě vnitrostátní problematiky právem mezinárodním a také zahrnutí jednotlivce mezi subjekty mezinárodního práva veřejného.[15]

Poslední z pojmů zde představených bude mezinárodní právo životního prostředí. Jedná se o „souhrn pravidel mezinárodního práva, která mají za cíl ochránit biosféru před jejím podstatným zhoršením, zamezit porušování její rovnováhy a zajistit s ochranou životního prostředí slučitelný, trvale udržitelný rozvoj“.[16] Jedná se o právo spolupráce na mezinárodní úrovni mezi státy či mezi státy a mezinárodními organizacemi, jehož cílem je ochrana životního prostředí před znečištěním, neracionálním hospodařením s přírodními zdroji a jiným poškozováním. Východiska určující směr mezinárodního práva životního prostředí jsou obsažena v právně nezávazných dokumentech jako např. Stockholmská deklarace o životním prostředí z roku 1972.[17]

[14] ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné.* 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, s.XXXVIII a XL.

[15] HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník.* 2. rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, s.378.

[16] Tamtéž, s. 379

[17] HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník.* 2. rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, s.379. Odlišný pohled na mezinárodní právo životního prostředí nabízí publikace autorů P.W.Birnie a A.E. Boyle s názvem International Law & the Environment z roku 2002.

2.4 Veřejné zdraví

Vývoj pojmu zdraví stejně jako pojmu veřejného zdraví prošel několika fázemi. Bez jejich přiblížení by nebylo možné práci kvalitním způsobem uvést. Dnes nabízí jednu z mnoha definic zdraví autoři Holčík a Žáček, kteří jej vidí v „tělesné a psychosociální integritě navozující stav optimální pohody, nenarušenosti životních funkcí a společenských rolí, ale také adaptabilitě, tj. přizpůsobivosti ve smyslu fyziologické a sociologické homeostázy“.[18] Podstatně jednodušší definici formulovanou v 6. akčním programu životního prostředí užívá řada autorů, mezi nimi také Milan Damohorský. Zdravý člověk je podle tohoto názoru ten, který se nachází ve stavu plné tělesné, duševní a sociální pohody, tedy ve stavu zdaleka přesahujícím absenci nemocí či tělesných vad.[19]

Průlomovou definici pojmu přinesl již na počátku 20. století Charles-Edward A.Winslow, jenž byl americkým uznávaným bakteriologem, ale předně také vědcem zabývajícím se veřejným zdravím. V roce 1915 založil Oddělení veřejného zdraví na univerzitě v Yale. Jeho poznatky měly zásadní vliv na mezinárodní zdravotní politiku a na Světovou zdravotnickou organizaci[20] (dále také SZO). Jeho definice z roku 1920 zní takto: „Veřejné zdraví je věda a umění jak zabránit chorobám, prodloužit život a podpořit tělesné zdraví a efektivitu prostřednictvím úsilí organizované společnosti o sanitaci životního prostředí, o kontrolu nakažlivých infekcí a o poučení jednotlivců o principech osobní hygieny, o organizaci lékařských a zdravotnických služeb, která zajistí časnou diagnózu a preventivní terapii chorob, a o rozvíjení sociálních mechanismů, jež každému členu společnosti zajistí životní úroveň adekvátní pro udržení zdraví.”[21]

---

[18] BARTÁK, Miroslav. *Ekonomika zdraví*. 1.vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2010. S. 13.

[19] DAMOHORSKÝ, Milan. a kol. *Právo životního prostředí*. 3. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 526-538.

[20] HISCOCK, Ira V. *Charles-Edward Amory Winslow February 4, 1877-January 8, 1957*. In PMC-Journal of Bacteriology [online]. USA: US National Library of Medicine National Institutes of Health, [cit. 5.10.2013].

[21] GOSTIN, Lawrence O. *Public Health Law and Ethics* [online]. [cit. 5.10.2013]. Public Health. český překlad KULHEIM, Jan. *Reforma zdravotní péče a jeho financování je horký brambor který si vlády*

Světová zdravotnická organizace zahrnula 1. definici veřejného zdraví již do své Preambule k Ústavě, přijaté na Mezinárodní konferenci v New Yorku v roce 1946 a v platnost vstoupila o dva roky později. Tato byla pojata ideálním přístupem zdůrazňujícím subjektivní pohled, ovšem z hlediska vědeckého se jedná o stěží dosažitelný stav[22]. Definice přirovnává zdraví ke „stavu úplné tělesné, duševní a sociální pohody"[23]. Potřeba podrobnějšího vymezení přišla již o tři roky později, kdy WHO s drobnými změnami přijala definici Charlese-Edwarda A. Winslowa z roku 1920. Definice byla rozšířena o způsob, jakým má být dosahováno organizace pomoci veřejnému zdraví s důrazem na zajištění práva každého na zdraví a dlouhověkost již od narození, kdy toto právo nabývá.[24] O další rok později změnila Komise expertů WHO pojetí veřejného zdraví a za další rok pojem rozšířila o dostupnost služeb nezbytných pro zajištění zdraví.[25]

V roce 1988 rozšířil pojetí veřejného zdraví The Institut of Medicine. Připodobňuje veřejné zdraví k souhrnu všech činností, které jako společnost vyvíjíme, abychom docílili zdravých životních podmínek.[26]

Dle názoru profesora Lawrence O.Gostina[27], se kterým se plně ztotožňuji, většina definic veřejného zdraví na něj pohlíží spíše jako na zdraví celé populace,

---

přehazují od roku 1989. Nikdo se do toho nehrne, protože je to politicky lehce zneužitelné opozicí. In: Zdravotnické noviny-Veřejné zdraví a ministerstvo zdravotnictví [online]. 2011. [cit. 10.10.2012].

[22] DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví: ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde, 2011, str. 28.

[23] *Constitution of the World Health Organization* [online]. World Health Organization, 2013. [cit. 20.10.2013].

[24] HODÁČOVÁ, Lenka, Vladimír SRB s Jiří MAREŠ. *Nové veřejné zdraví v podmínkách udržitelného rozvoje: nová situace na přelomu 2. a 3. tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999, str. 14.

[25] DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví: ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde, 2011, str. 29.

[26] GOSTIN, Lawrence O. *Public Health Law and Ethics* [online]. [cit. 20.10.2013]. Public Health.

[27] Je mezinárodně uznávaným odborníkem na problematiku veřejného zdraví a zdravotnictví. V tomto oboru působí na několika univerzitách, je členem Institutu medicíny a v neposlední řadě se podílel na několika reformách zdravotnictví ve Spojeném království i v USA.

nežli zdraví jednotlivce, kterého lze dosáhnou vysokou kvalitou zdraví celé společnosti, nežli zdraví několika.[28]

Jak patrno z nastíněného průřezového přehledu definic, pojetí veřejného zdraví nebylo vždy stejné a v průběhu docházelo k postupnému vývoji. Přestože objekt veřejného zdraví zůstává stejný-člověk-v pokročilejších vývojových stádiích můžeme vidět posun od člověka-jedince k člověku-společnosti nebo také populaci. Změny můžeme nalézt také v důrazu na informovanost veřejnosti, který se dnes již nevztahuje pouze na osobní hygienu, ale také na informace týkající se závěrů vědeckých poznání. V neposlední řadě je důležitý posun v chápání veřejného zdraví jako práva jednotlivce, kterému je nyní přiznán post základního lidského práva, jež člověk získává narozením.[29]

Shrnutí

Definice životního prostředí zde užité směřují k všeobjímajícímu pojetí, které se zdaleka neomezuje na přírodní, člověkem nevytvořené, aspekty. Pochopitelně se jedná jen o poměrně jednostranně zaměřený názorový proud, který je souladný s pojmem životního prostředí, jak jej chápu já a s nímž bude v diplomové práci operováno.

Smyslem představení pojmu evropského práva je naznačení možnosti jeho různého chápání a zejména upřesnění, co v práci zkoumáno bude a co již přesahuje zadané a stanovené hranice.

Podobně tomu je u práva mezinárodního, které bývá často svárem teoretických sporů. Vybrala jsem spolu s definicí obecného pojmu také několik bezprostředně souvisejících pojmů, které se na tematiku diplomové práce vztahují.

Posledním zkoumaným pojmem je veřejné zdraví, jež považuji za stěžejní bod této práce a z toho důvodu jsem se nesoustředila na pouhé uvedení dnes poplatných definic, nýbrž na historický kontext vývoje a jeho chápání společností.

[28] Gostin, Lawrence O. *Public Health Law and Ethics* [online]. [cit. 20.10.2013]. Public Health.

[29] Problematika práva na život z hlediska jeho počátku je velice složitá a dosud o ní vzhledem k různým náboženským a historickým kontextům nepanuje všeobecná shoda.

Zejména z poslední uvedené definice Lawrence O.Gostina je zřejmá šíře pojmu, obsahující populaci jako primární zkoumaný prvek a všechny složky života jako určující prvek.

3 Determinanty veřejného zdraví

Veřejné zdraví je determinováno mnoha vlivy, jež mají původ prakticky v čemkoliv, co nás obklopuje a také v nás samých. Škála determinant je obecně kategorizována do čtyř odvětvových úseků, z nichž základními jsou determinanty osobní, společenské, ekonomické a životního prostředí.[30] Každá ze složek se na formulaci veřejného zdraví podílí jinou měrou, za nejpodstatnější determinantu se považuje životní styl, kterému se připisuje přibližně 50% míra ovlivnění. V pořadí druhou nejpodstatnější složkou jsou faktory životního prostředí, které mohou zdraví ovlivnit 20-25%.[31]

V návaznosti na 4. ministerskou konferenci zdraví a životního prostředí konanou v roce 2004 v Budapešti byl vypracován informační systém zdraví a životního prostředí zabývající se jednotlivými indikátory[32]-venkovním ovzduším, vnitřním prostředím, vodou, chemickými látkami a fyzikálními faktory, rizikovými faktory životního stylu, úspěšným stárnutím. Z hlediska diplomové práce je zajímavým indikátorem zejména první uvedené venkovní ovzduší, které na lidské zdraví působí nepříznivě v důsledku obsažených škodlivých látek, pocházejících ze širokého spektra zdrojů, z nichž nejvýznamnějším jsou spalovací procesy. Důsledkem jsou dopady v podobě předčasných úmrtí, zhoršení příznaků různých nemocí a zdravotních potíží (navazující na srdečně-cévní a dýchací systém).[33] Další významný indikátor zásadní pro ochranu veřejného zdraví je voda, pitná voda je potom jednou ze základních životních potřeb podílející se na fungování všech

[30] *DUDOVÁ, Jana. Právo na ochranu veřejného zdraví*. Ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí. Praha: Linde Praha, *s.201.* Rozšířenější kategorizaci nabízí Miroslav Barták, uvádí determinanty dědičné (genetické), dále sociální a ekonomické (postavení na trhu práce, pracovní podmínky a bezpečnost práce, vzdělání, bydlení a rodinné podmínky), životní styl a další determinanty související s chováním, pohlaví, resp. Rod, kulturní determinanty a politické determinanty. Viz k tomuto BARTÁK, Miroslav. *Ekonomika zdraví*. 1.vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2010. S 14.

[31] JANEČKOVÁ, Hana, Hnilicová, Helena. *Úvod do veřejného zdravotnictví*. vyd.1., Praha: Portál, 2009, str. 63-80.

[32] Indikátory jsou zpracovány podle lehce odlišného klíče, než je uvedeno v předchozím odstavci, nicméně princip i podstata zůstávají zachovány.

[33] Venkovní ovzduší. *Státní zdravotní ústav: Indikátory zdraví a životního prostředí* [online]. Státní zdravotní ústav.

procesů v lidském těle i na duševním stavu. Voda v nedostatečné kvalitě může být iniciátorem problému akutního či chemického rázu.[34]

V rámci zadání diplomové práce a v souladu s jejími cíly jsem se rozhodla zaměřit se na druhou nejvýznamnější determinantu ovlivňující veřejné zdraví-na životní prostředí, a to zejména z důvodu mého osobního zájmu a dále také z důvodu provázanosti tématiky, která je dokumentována základními stavebními kameny některých myšlenkových směrů, zejména potom antropocentrismu, jenž vysvětluje důležitost ochrany životního prostředí pro dosažení vysoké úrovně veřejného zdraví a také ekocentrismu, jehož primární zájmy jsou soustředěny na životní prostředí, to vše ale za účelem zachování života jako takového, kam jistě patří i život lidský se všemi jeho kvalitami.[35] Výzkumy dnes již nade všechnu pochybnost prokazují souvislost mezi zhoršením kvality životního prostředí a nárůstem různých typů alergií, respiračních chorob, rakoviny, poruch hormonálního systému a plodnosti, což často vede až k předčasným úmrtím.[36] V průběhu 20. století vychází na povrch problém celoživotní expozice nepatrným dávkám škodlivin, odborná veřejnost si klade otázky týkající se vzniku civilizačních nemocí.[37] Současně jsou publikovány práce, které prokazují neefektivnost klinické medicíny v rámci zlepšení zdraví velkých populačních celků.[38] Potřebnost zájmu o takto vytyčené téma se tedy sama nabízí. Protože i tematický okruh ochrany veřejného zdraví v rámci životního prostředí by byl velice obsáhlým, přikročila jsem k dalšímu zúžení zaměření na tři základní složky-ovzduší, vodu a půdu, a to v souladu s názorem, který sdílím s Milanem Damohorským-„kvalita zdraví člověka je výrazným způsobem ovlivněna kvalitou jednotlivých složek životního prostředí, zejména ovzduší, vody a půdy“[39],

[34] Pitná voda. *Státní zdravotní ústav: Kvalita vody* [online]. Státní zdravotní ústav. [cit.13.10.2013].

[35] Více viz DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví*. Ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí. Praha: Linde Praha, 201, s.421.

[36] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s.526-538.

[37] BÁRTOVÁ, Jiřina a kol. *Hygiena, 1.díl., Faktory životního prostředí ovlivňující zdraví.* Praha: Karolinum, 1995, s. 5.

[38]HOLČÍK, Jan. PODPORA VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ: TEORIE A PRAXE, PODPORA ZDRAVÍ A JEJÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA. *HYGIENA*. 2007, ročník 53, supplementum č.1, s. S4-S7.

[39] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s.526-538.

přičemž zdraví člověka, tak jak bylo jeho chápání popsáno výše, je možné dosáhnout mimo jiné takovou kvalitou životního prostředí, kde hodnoty koncentrací člověkem vytvořených znečišťujících látek nemají významné dopady na lidské zdraví, resp. neznamenají pro lidské zdraví žádná významná rizika.[40]

Shrnutí

Veřejné zdraví je ovlivněno skutečně vším, co nás obklopuje a pochopitelně nelze zapomínat na samo naše já. Přestože souhrn zdraví určujících podmínek je pro každého jednotlivce na Zemi jedinečný a neopakovatelný a dokonce ani kvalita ovzduší není shodná či podobná z globálního pohledu pro všechny, domnívám se, že je zásadní hledat společné faktory s negativními účinky (zpravidla také přesahující hranice jednotlivých států) a snažit se zajistit snížení jejich dopadů a v ideálním případě potlačení na zdraví populace.

[40] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 3.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s.526-538.

4 Evropská unie z hlediska ochrany veřejného zdraví

V souvislosti s uvedením kapitoly nelze než nesouhlasit se Scottem Greerem, který ve své knize věnující se politikám Evropské Unie týkající se zdraví,[41] popisuje politiku ochrany veřejného zdraví spíše než jako ucelený komplex, jako na sobě nalepené různé kousky různých politik, přičemž každá pohlíží na veřejné zdraví jinak a každá se k němu jinak staví.

Jak již bylo pojednáno výše, politika ochrany veřejného zdraví a ochrany životního prostředí jsou velice provázané oblasti vzájemně se ovlivňující. Kdekoliv na světě se ovšem tyto oblasti vyvíjely samostatně a teprve postupem času byly cíle obou propojeny. Nejinak tomu bylo v právním a politickém prostředí Evropské Unie.

Starší z obou odvětví je politika na ochranu životního prostředí, která má své kořeny již v roce 1973, kdy byl přijat 5letý akční plán zabývající se znečištěním a preventivní ochranou životního prostředí a přírodních zdrojů. Mezi nejpodstatnější úpravy patří stanovení standardů pro různé typy vod, dále přijetí směrnic upravujících různé látky v ovzduší a kontrolu znečištění ovzduší i regulace automobilových emisí Jednotným evropským aktem (došlo také k zahájení pracovních programů soustřeďujících se na skleníkový efekt). 90. léta byla významná z hlediska začleňování politiky na ochranu životního prostředí do ostatních odvětví.[42]

V roce 1985 přijala Rada směrnici zásadním způsobem implikující princip prevence ochrany životního prostředí do politiky EU. Jedná se o směrnici č. 85/337/EHS[43], která se zabývala posuzováním vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí. Jejímu přijetí předcházela politická shoda[44]

[41] GREER, Scott. *The Politics of European Union Health Policies*. Berkshire: Open University Press, 2009, str. 2. eISBN 9780335239610.

[42] LEONARD, Dick. *Guide to the European Union*. London: Profile Books, 2005, str. 213-215. eISBN 9781847650214.

[43] Směrnice Rady 85/337/EHS ze dne 27. června 1985 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměru na životní prostředí. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 21.10.2013].

[44] Akční programy ES z roku 1973, 1977 a 1983 pro životní prostředí

o preferenci prevence oproti následným omezováním vlivů znečištění, což bývá nejen neekonomické, dlouhotrvající, ale mnohdy především neproveditelné. Již z názvu je patrné, že směrnice dopadala na souhrn všech záměrů, které mají být v ŽP uskutečněny, a to veřejné i soukromé s některými specifikovanými výjimkami, jedná-li se o záměr, který může mít významný vliv na ŽP. Z hlediska této práce je zásadní čl. 3 směrnice vymezující faktory, vůči nimž jsou posuzovány přímé a nepřímé vlivy záměru. Konkrétně se jedná o první tři skupiny faktorů z celkových čtyř, tedy o člověka (spolu s faunou a flórou), o půdu, vodu, ovzduší (podnebí a krajinu) a o vzájemné působení mezi faktory prvé a druhé skupiny. Směrnice byla v roce 2012 nahrazena směrnicí 2011/92/EU[45] se shodným názvem. Jedná se o novou kodifikaci všech stávajících směrnic týkajících se posuzování vlivů na životní prostředí. Jsou zde zachovány posuzované faktory a spolu s nimi základní principy, na nichž je směrnice vystavena.

Z hlediska právní vědy jistě není nezajímavé zakomponování účasti veřejnosti do směrnice, stejně jako možnosti dopadu na okolní státy a s tím související informování dotčených států a následné dvoustranné vyjednávání. To vše má někdy až skličující důsledky pro nadnárodní vztahy i pro jednotlivé oznamovatele, myslím ovšem, že lze říci, že směrnice je ve všech případech nenahraditelným přínosem pro životní prostředí i veřejné zdraví.

Podobně významnou je směrnice 2008/1/ES o integrované prevenci a znečištění[46], která stanoví obecný rámec integrované prevence a omezování znečištění. Předpis byl přijat za účelem zabránění emisím do vody, ovzduší a půdy[47], se zřetelem na nakládání s odpady tam, kde je to možné, kde to možné není, je třeba alespoň minimalizovat jejich vznik. Hledisko ochrany zdraví je zde, tak jako v mnoha dalších směrnicích, zakomponováno do úvodní části obsahující definice základních pojmů, konkrétně se jedná o definici znečištění a látky. Ve spojitosti

[45] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20.10.2013].

[46] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/1/ES ze dne 15. ledna 2008 o integrované prevenci a omezování znečištění. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20.10.2013].

[47] Neexistují navazující předpisy o minimalizaci emisí do půdy.

s pojmem látky je zdraví pracovníků a obyvatelstva kritériem pro určení standardů před riziky vyplývajícími z ionizujícího záření a geneticky modifikovanými organismy. Znečištěním se potom rozumí, lidské zdraví ohrožující činnost, jejíž původ je antropogenní a způsobuje přímé či nepřímé vniknutí látek, vibrací, tepla nebo hluku do ovzduší, vody nebo půdy. Důsledkem může být také nepříznivé ovlivnění kvality ŽP.

Principiální je pro integrovanou prevenci způsob povolování nových zařízení, který se odvíjí od požadavků využití nejlepší dostupné techniky, přičemž nesmí docházet k významnému znečišťování, musí být zachovány zásady účinného využití energie a zajištěno předcházení haváriím.

Samostatnou kapitolou bylo navržení energetické daně za účelem snížení globálního oteplování, což mělo v rámci EU velice negativní ohlasy ze strany podniků. Téma bylo nicméně projednávané na Summitu Země konaném v Rio de Janeiru a následně také na konferenci v Kjótu[48], kde se EU zavázala snížit skleníkové plyny o 8% do roku 2010 (v porovnání se stavem k roku 1990). A v rámci Kjótského protokolu byl směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES[49] zaveden evropský systém pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů mezi členskými zeměmi.[50]

Naproti tomu první dokument zabývající se veřejným zdravím byl Komisí představen až v roce 1993 jako strategická práce, která měla být podnětem k dalším činnostem. Na jeho základě bylo přijato 8 akčních programů, zabývajících se zdravím jako takovým, různými nemocemi, nehodami a zraněními i monitorováním zdravotního stavu obyvatelstva. Nahrazen byl dalšími programovými dokumenty

[48] na konferenci byl vytvořen systém obchodování s emisními povolenkami, tzv. Kjótský protokol, viz k tomuto *Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu* [online]. *Ministerstvo životního prostředí*, 2008-2013 [cit. 20.10.2013]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol tento protokol byl pro RU schválen rozhodnutím Rady 2002/385/ES.

[49] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č.2003/87/ES ze dne 13.října 2003 o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů ve Společenství a o změně směrnice Rady 96/61/ES. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[50] *Systém pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů* [online]. *Europa*: Přehledy právních předpisů EU, 2011 [cit. 20.10.2013].

tvořenými na 5letá období. Dnes aktuální má název Health Programme (2008-2013).[51]

Vzhledem k tomu, že na rozdíl od politiky životního prostředí, kde platí zásada sdílené pravomoci[52], je pro oblast veřejného zdraví vymezena kompetence EU jako koordinační, doplňková a podpůrná činnost členských států[53], ze strany Unie jsou upraveny jen nejdůležitější úseky politiky, zejména se bude jednat o oblasti, kde je vhodná a žádoucí úprava na Unijní úrovni a dále také ty oblasti, které mají přeshraniční charakter. Konkretizaci úprav nalezneme v čl. 168 Smlouvy o fungování Evropské unie.[54] Unijní legislativa v rámci bezpečnosti přijímá opatření zahrnující stanovení vysokých standardů kvality a bezpečnosti pro orgány a látky lidského původu, opatření ve veterinární a rostlinolékařské oblasti a posledně také opatření k zajištění vysokých standardů kvality a bezpečnosti léčivých přípravků a zdravotních prostředků. Naopak zcela v pravomoci členských států je ponechána zdravotní politika, organizace zdravotnictví a poskytování zdravotní péče.

Aktuální směr ochrany životního prostředí míří k zachování, ochraně a zlepšení kvality ŽP, k přispění ochrany lidského zdraví a k zajištění rozumného využívání přírodních zdrojů.[55] Evropská unie se v rámci politiky veřejného zdraví snaží dosáhnout zajištění přístupu k vysoce kvalitní zdravotní péči pro všechny lidi žijící na území EU. Cílem je pak prevence nemocí, propagace zdravého životního stylu jako nejvýznamnější determinanty veřejného zdraví a ochrana lidí před zdravotními riziky. Mezi nejzajímavější součásti patří systém včasného varování, jenž sleduje výskyt zdravotních rizik-praktickou ukázku jsme mohli pozorovat při zasažení Evropy virem H1N1 (tzv. prasečí chřipkou), hrozby potom vyhodnocuje Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí. Další zajímavostí a aktualitou ve

[51] *Public Health: Health Programme* [online]. European Commission, 2013 [cit. 25.2.2013].

[52] Čl. 4 EU. Smlouva o fungování Evropské unie. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 15.10.2013]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2012:326:SOM:CS:HTML

[53] Čl. 6 EU. Smlouva o fungování Evropské unie.

[54] Čl. 168 EU. Smlouva o fungování Evropské unie.

[55] LEONARD, Dick. *Guide to the European Union*. London: Profile Books, 2005, str. 213.

světě politiky veřejného zdraví v EU je umožnění občanů cestovat do zahraničí (do členských států) za zdravotní péčí a její proplacení. Novinkou není skutečná možnost[56], ale institucionální zajištění, které tuto možnost provází. Patří sem realizování výměny informací zdravotnických zařízení, platnost receptů v různých zemích nebo také vznik "evropských referenčních center", která budou sloužit odborníkům k předávání si nejnovějších specializovaných poznatků.[57]

Propojení obou odvětví nalezneme zejména v rámci politiky veřejného zdraví, která výslovně stanoví vliv řady faktorů životního prostředí na zdraví obyvatel, jedná se o znečišťující látky v ovzduší, nebezpečné prostředí, znečištění půdy, výskyt chemikálií a samozřejmě mnohé další.[58] V roce 2003 byla přijata Strategie pro oblasti životního prostředí a zdraví[59] s cílem snížit počet nemocí způsobených faktory ŽP.[60]

Z hlediska povinností plynoucích státům a dotčeným subjektům je třeba zdůraznit nutnost vypracování plánů či zpráv v souladu s ustanoveními konkrétního předpisu, které se následně předkládají příslušným orgánům či Komisi. Ta má za úkol plány a zprávy vyhodnotit. Z hlediska sankcí bývá ponechán prostor pro vnitrostátní úpravu. Na unijní úrovni pak prakticky nedochází k postihování nesplnění závazků plynoucích z unijních právních předpisů, ojediněle v důsledku netransponování či špatného transponování směrnic, ještě v menší míře bývají uplatňována politická opatření.[61]

---

[56] právo na využívání zdravotnických služeb v jiných členských státech bylo přiznáno judikaturou, srovnej. Kohlova rovnátka-Rozhodnutí Soudního dvora, 28.4.1998, C 158/96. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 25.9.2013]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=230239:cs&lang=cs&list=230406:cs,230336:cs,230287:cs,230256:cs,230239:cs,230231:cs,230185:cs,230181:cs,230024:cs,230047:cs,&pos=5&page=1&nbl=11&pgs=10&hwords=

[57] *Veřejné zdraví* [online]. Evropská unie, 2013 [cit. 20.9.2013].

[58] *Veřejné zdraví: Zdravé ŽP* [online]. Evropská komise, 2013 [cit. 20.9.2013].

[59] volně přeloženo z originálního názvu Strategy on Environment and Health

[60] *Environment: European Environment and Health Homepage* [online]. Europa, 2012 [cit. 23.9.2013].

[61] Čl. 258 a násl. Smlouva o fungování Evropské unie. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 15.10.2013]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2012:326:SOM:CS:HTML

4.1 Smlouva o Evropské unii

Čl. 3 a jeho odstavec 3[62] stanoví úsilí Unie spočívající ve vysokém stupni ochrany ŽP a jeho zlepšování.[63]Odstavec pátý potom zavazuje EU k ochraně svých občanů a k přispívání udržitelnému rozvoji naší planety.

Přestože ochrana zdraví a životního prostředí jsou pro EU otázky zásadního charakteru, SEU se o nich více nezmiňuje a detailnější úpravu ponechává na SFEU.

4.2 Smlouva o fungování Evropské unie

4.2.1 Ochrana životního prostředí

Od počátku bylo v rámci politiky životního prostředí vydáno množství aktů, které se opíraly o čl. 94 Smlouvy o založení Evropského společenství (dále také SES)[64], případně vycházely z čl. 308 SES.[65] Cílem byla harmonizace základních kritérií životního prostředí a v důsledku toho rozvoj základních cílů. Požadavky ekologické politiky se postupně začaly včleňovat do ostatních politik Společenství. Vývoj posledních tří desetiletí dvacátého století byl založen především na akčních programech, které se zabývaly jak politikou životního prostředí, tak ochranou veřejného zdraví. Díky těmto programům došlo k vytvoření a začlenění řady principů a zásad (předběžná opatrnost, prevence, aj.).[66]

Aktuální vývoj v důsledku přijetí Lisabonské smlouvy neměl na úpravu ŽP významnější vliv. Obsažena je v čl. 191-193[67], změna se týká téměř výhradně procesních předpisů k přijímání legislativní úpravy, kdy již nepostačuje

[62] Čl. 3. Smlouva o Evropské unii.

[63] TÍCHÝ, L. a kol. *Evropské právo*. 4 vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s.740-745.

[64] Článek je právním základem pro unijní harmonizaci předpisů členských států, které mají přímý vliv na vnitřní trh. Viz též SYLLOVÁ, PÍTROVÁ, PALDUSOVÁ a kol. *Lisabonská smlouva*. Komentář. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 501.

[65] Jedná se o doložku flexibility, která byla do Smlouvy včleněná JEA. Viz též SYLLOVÁ, PÍTROVÁ, PALDUSOVÁ a kol. *Lisabonská smlouva*. Komentář. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 990.

[66] TÍCHÝ, L. a kol. *Evropské právo*. 4 vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s.740-745.

[67] Čl. 191-193. Smlouva o fungování Evropské unie.

kvalifikovaná většina Rady, nýbrž je nutná účast Evropského parlamentu a Hospodářského a sociálního výboru a Výboru regionů. V současnosti tedy v čl. 191 nalezneme výčet cílů sledovaných EU v rámci oblasti ŽP, které lze považovat za rámcové mety. Z hlediska diplomové práce je zásadním cílem zachování, ochrana a zlepšování kvality ŽP a ochrana lidského zdraví. Jedna z mála změn přinesených přijetím Lisabonské smlouvy spočívá v zanesení změny klimatu do SFEU, a to jako cíl politiky ŽP. Přestože neexistuje hierarchie či pořadí cílů odst. 3 obsahuje korektivy omezující realizace-dostupné vědecké a technické údaje, podmínky ŽP, které jsou rozdílné pro různé oblasti EU, možný prospěch a vyvážený ekonomický a sociální rozvoj EU. Plnění těchto cílů se uskutečňuje prostřednictvím a na základě environmentálních akčních programů. Odstavec druhý téhož článku zakotvuje princip vysoké úrovně ochrany a princip prevence (to má význam zejména pro plánování veřejných staveb, kdy je třeba dát přednost předcházení škodám před dodatečným potíráním důsledků). Čl. 192 se zaměřuje na specifikaci kompetencí- legislativní kompetence EU a exekutivní kompetence čl. států směřující k financování a realizaci evropské politiky ŽP. Rada je na základě čl. 294[68] oprávněna přijmout jakýkoliv právní akt sekundárního zákonodárství k uskutečnění cílů čl. 191/1.

Na základě čl. 192/4 může EU v rámci sdílené pravomoci s čl. státy uzavírat mezinárodní smlouvy, čímž pak znemožňuje čl. státům uzavřít mezinárodní smlouvy s odlišným obsahem (takto byly uzavřeny např. Vídeňská úmluva z roku 1985, smlouvy o ochraně Rýna, Dunaje, Labe a Odry).[69]

Ustanovení článku 193 opravňuje čl. státy k zachovávání či zavádění přísnějších opatření na ochranu ŽP.

Článek 177/2[70] potom zavádí Fond soudržnosti, který má zajistit financování projektů ve sféře dopravních sítí a ŽP.

---

[68] Čl. 294. Smlouva o fungování Evropské unie.

[69] KRÄMER, Ludwig. *EU ENVIRONMENTAL LAW.* Seventh edition. London: Sweet & Maxwell, 2012. s. 273-277.

[70] Čl. 177. Smlouva o fungování Evropské unie.

Průřezovou klauzuli dnes nalezneme v čl. 11[71] (zahrnutí požadavků ochrany ŽP do vymezení a provádění politik a činností Unie, důraz je kladen na podporu udržitelného rozvoje).

Pojem ŽP je zde pojat velmi široce, čímž je do budoucna umožněn další vývoj. Vedle živé přírody je zahrnut také sociálně ekonomický kontext.[72]

4.2.2 Ochrana veřejného zdraví

Unie neměla do vstupu Maastrichtské smlouvy v platnost výslovné kompetence v oblasti ochrany zdraví. Tehdejší čl. 2 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (dále také SEHS) ve spojení s čl. 235 SEHS zakotvoval pravomoc pro opatření k ochraně zdraví nacházející se v cíli zvyšovat životní úroveň.[73] Nebylo zde ovšem zahrnuto individuální oprávnění, ke kterému poskytla paralelně prostor judikatura Evropského soudního dvora (dále také ESD či SD).

V současnosti je politika upravena v Hlavě XIV, pojímající jediný čl. 168[74], ve kterém se Unie zavazuje zajišťovat vysoký stupeň ochrany lidského zdraví. Význam ustanovení tkví v nutnosti postupu orgánu takovým způsobem, aby byl vysoký stupeň ochrany lidského zdraví zabezpečován v rámci každé politiky, a není tak možné, při legislativním procesu dávat přednost jiným aspektům. Výjimku z doplňující pravomoci Unie pro tuto oblast (viz text výše) představují společné otázky bezpečnosti v oblasti veřejného zdraví (dle čl.4 odst. 2 SFEU)[75]. Politika je koncipována velmi široce, původní cíl předcházení nemocem byl Amsterodamskou smlouvou doplněn o aspekt odstraňování příčin ohrožování lidského zdraví, který výslovně zahrnuje potírání nejzávažnějších chorob. Lisabonská smlouva pak nově klade důraz na duševní zdraví.

---

[71] Čl. 11. Smlouva o fungování Evropské unie.

[72] TÍCHÝ, L. a kol. *Evropské právo*. 4 vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s.740-745.

[73] TÍCHÝ, L. a kol. *Evropské právo*. 4 vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, s.757-764.

[74] Čl. 168. Smlouva o fungování Evropské unie.

[75] Čl. 4. Smlouva o fungování Evropské unie.

Nástroji Unie pro oblast ochrany veřejného zdraví jsou v souladu s čl. 168/2 podněcování spolupráce, které je na základě doplnění Lisabonskou smlouvou zaměřeno na zlepšení vzájemného poskytování zdravotních služeb v příhraničních oblastech, dle odst.5 se jedná o pobídková opatření určená k ochraně a zlepšování lidského zdraví, opatření ke sledování vážných příhraničních zdravotních hrozeb a nově také opatření k ochraně veřejného zdraví týkající se tabáku a zneužívání alkoholu (u žádných z výše uvedených opatření nesmí být cílem harmonizace právních předpisů, ale jen a pouze přímá ochrana zdraví). Vzhledem k výjimce stanovené odstavcem 4 týkající se společných otázek bezpečnosti, je pro tuto oblast povolena harmonizace.[76]

Shrnutí

Ochrana zdraví je v právu EU postavena na jiných principech nežli ochrana životního prostředí. Důvodem je dle mého názoru podstata chráněných zájmů, stejně jako odlišný historický kontext tvorby těchto politik a ochota, respektive neochota národních zákonodárných sborů řídit se pravidly stanovenými Evropskou unií. Zpravidla bývají obě oblasti upravovány odlišně, pochopitelně se vzájemnými přesahy, které jsou neodmyslitelné. Rozdílnost je zřejmá také ve svěřených kompetencích, které se odráží v politice samotné.

Téma ochrany veřejného zdraví zásadním způsobem propojuje oblast ochrany životního prostředí, kdy se skrze něj snaží dosáhnout vlastních cílů.

[76] TÍCHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 4 vydání. Praha : C.H.Beck, 2011, s.757-764.

5 Ochrana vod

Voda je nenahraditelným zdrojem sloužící k uspokojování potřeb člověka, přímo i nepřímo se podílí na kvalitě zdraví jedince i celé společnosti, současně slouží jako sídliště pro volně žijící živočichy a rostliny. Sladká voda tvoří pouze něco více než 2% všech zásob vody na Zemi a naprostá většina je navíc soustředěna v ledovcích a na pólech. V celosvětovém měřítku je vody nedostatek, což se projevuje zejména v chudých zemích. Důvodem je především lidský faktor v podobě nezadržitelného růstu populace a s tím související stále se zvětšující spotřebou vody zejména v průmyslu a zemědělství.[77]

Kvalita vody je ovlivněna lidskou činností po několik generací. Následné zásahy se tedy míjí účinkem a je třeba klást důraz zejména na prevenci hlavních zdrojů znečištění, jakými jsou průmysl a zemědělství (tato myšlenka je pochopitelně téměř bez dalšího aplikovatelná na ostatní složky ŽP). Vzhledem ke skutečnosti napojení a tedy ovlivnění dalších ekosystémů, je problematika znečištění vod rozsáhlým komplexem projevujícím se nejrozličnějšími zdravotními problémy.[78] Zejména nedostatek pitné vody je paradoxně v době velkého rozmachu vyspělých států velmi diskutovaným tématem a jsou uváděna alarmující čísla lidí žijících především na africkém a asijském kontinentě, jejichž domovy se od zdroje pitné vody nachází i několik hodin chůze daleko.[79]

[77] JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí-vybrané otázky.* Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 119.

[78] DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví. Ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí.* Praha: Linde Praha, 339 s.

[79]BIRNIE, P.W., BOYLE, A. E. *International law & the environment*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2002, s.298-301.

5.1 Evropská unie

Právní předpisy pro oblast vodní politiky deklarují vodu jako dědictví, které je třeba chránit, střežit a podle toho s ním nakládat, nelze na ni pohlížet jako na běžný obchodní produkt.[80] Rámcové požadavky pro oblast vodní politiky byly vytyčeny 2: stanovení požadavků na kvalitu různých typů vod a snížení množství polutantů ve vodě. V roce 1996 byly v rámci jednání mezi Evropským parlamentem a Radou o vodní politice Společenství vytyčeny konkrétní cíle: bezpečná dodávka pitné vody, dostatečná kvalita a množství vodních zdrojů k uspokojení ekonomických požadavků, spravování vodních toků v zájmu prevence a snížení dopadů povodní a sucha, ochrana a udržení dobrého ekologického stavu a fungování vodního prostředí a splnění potřeby mokřin a suchozemských ekosystémů a přirozeného prostředí.[81] Téměř výhradně je pro oblast vodní politiky užíváno směrnic jako prostředků vzájemně provázaného postupu členských států, který vyloučí případnou diskriminaci v důsledku odlišných právních úprav jednotlivých států a zajistí koordinované provádění úmluv pro danou oblast.

Počátek právní úpravy ochrany vod před znečištěním se datuje do období konce 70. let, kdy byla přijata směrnice 76/464/EHS[82] o znečišťování některými nebezpečnými látkami vypouštěnými do vodního prostředí Společenství. Předpis pojímá úpravu znečišťování vod vnitrozemských povrchových, teritoriálních, vnitřních pobřežních a podzemních v podobě odstranění znečišťování látkami ze seznamu I a snížení znečišťování látkami ze seznamu II přílohy formou národních opatření. Ve směrnici je zdraví uváděno v části výkladových ustanovení, konkrétně ustanovení čl. 1 odst. 2 písm. e), které definuje pojem znečišťování a jako důsledek přímého či nepřímého vypouštění látek nebo energie člověkem do vodního prostředí

[80] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23.října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 19.10.2013].

[81] KRÄMER, Ludwig. *EU ENVIRONMENTAL LAW*. Seventh edition. London: Sweet & Maxwell, 2012. s.251.

[82] Směrnice Rady 76/464/EHS ze dne 4. května 1976 o znečišťování některými nebezpečnými látkami vypouštěnými do vodního prostředí Společenství. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20.10.2013].

uvádí ohrožení lidského zdraví. V návaznosti na požadavky této směrnice byla přijata samostatná směrnice pro podzemní vody 80/68/EHS[83] o ochraně podzemních vod před znečišťováním některými nebezpečnými látkami. Tento právní akt byl přijat v důsledku ekologické potřeby ochrany podzemních vod a v návaznosti na návrhy opatření k ochraně podzemních vod učiněné v rámci akčních programů Evropských společenství pro životní prostředí z roku 1973 a 1977. Cílem směrnice je zabránění znečišťování podzemních vod látkami ze seznamů I a II přílohy a také omezení nebo odstranění důsledků znečištění, která se již stala. Stejně jako ve směrnici 76/464/EHS je lidské zdraví zapracováno do výkladové části k pojmu znečišťování, přičemž výklad pojmu zůstal totožný.[84]

V roce 1975, tedy v období legislativního boomu pro oblast vodní politiky, byla z hlediska veřejného zdraví přijata zásadní směrnice 75/440/EHS upravující jakost povrchových vod určených k odběru pitné vody[85]. Důležitost směrnicí chráněných statků právě z pohledu pro tuto práci podstatných je doložena proklamací nutnosti chránit veřejné zdraví a s tím cílem provádět dohled nad povrchovými vodami určenými k odběru pitné vody a nad úpravou odebrané vody na samém začátku předpisu. V čl.I odst. 2 směrnice je voda pitná definována jako veškerá povrchová voda určená k lidské spotřebě a dodávána vodovodními sítěmi pro veřejnou potřebu. Z uvedeného je patrné, jak nesmírně široce je pojem pitné vody

---

[83] Směrnice Rady 80/68/EHS ze dne 17.prosince 1979 o ochraně podzemních vod před znečišťováním některými nebezpečnými látkami. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2.10.2013].

[84] *V souvislosti s podzemními vodami a se znečišťováním vod považuji za vhodné zmínit směrnici Rady č.91/271/EHS ze dne 21.května 1991 o čištění městských odpadních vod.* In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013]*, která přímo na ochranu veřejného zdraví nedopadá, a její cíle jsou soustředěny na kvalitu životního prostředí. Předmětem právního aktu je úprava čištění městských odpadních vod, které do doby přijetí směrnice a zejména do doby jejího uplatňování, nepodléhaly dostatečnému čistění a v důsledku této skutečnosti znečišťovaly životní prostředí příslušného státu i států jiných. Již výše byl v práci zmíněn problém uchovávání látek nepříznivých pro životní prostředí a zdraví člověka i po několik generací. S tím souvisí dlouhodobé ohrožení zdraví v důsledku znečištěných odpadních vod, které budou působit na lidské zdraví zejména nepřímou cestou v rámci procesů probíhajících v přírodě, které mohou distribuovat nevhodné či dokonce nebezpečné látky do ovzduší, do půdy, stejně tak do potravin v této půdě vypěstovaných či do masa z dobytka zkrmovaného potravou ze stejné oblasti.*

[85] Směrnice Rady 75/440/EHS ze dne 16.června 1975 o požadované jakosti povrchových vod určených v členských státech k odběru pitné vody. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2.10.2013].

chápán a jak vysoká je jeho důležitost z pohledu ochrany veřejného zdraví, považuje-li EU za nutné upravit nejvyšší jakostí téměř všechnu vodu, která je spotřebována člověkem. Přitom je zřejmé, že ke skutečnému spotřebování vypitím se užije pouhý zlomek pitné vody. V rámci provádění vzorkování vod dle směrnice a zjišťování, zda vody vyhovují, se mimo hodnoty různých ukazatelů, sleduje také následné ohrožení veřejného zdraví. Připouští-li směrnice odchýlení se od jejích ustanovení, nesmí se tak dít za nedbání požadavku ochrany veřejného zdraví.

Směrnice 2000/60/ES[86] byla přijata jako opatření k odvrácení dlouhodobého zhoršování jakosti a snižování množství sladkých vod[87], jako revize směrnice 80/68/EHS a především jako rámec evropské vodní politiky. Směrnice přejímá rámec pro omezování znečištění stanovený směrnicí 76/464/EHS, která tak byla nahrazena. Účel směrnice je vymezen stanovením rámce pro ochranu vnitrozemských povrchových vod, brakických vod, pobřežních vod a podzemních vod. Nesmí docházet k dalšímu zhoršování a je třeba ochránit a zejména zlepšit stav vodních ekosystémů. Objevuje se zde ochrana dlouhodobého charakteru v rámci principu udržitelného užívání. Tak jako v předchozích směrnicích je i zde zohledněno lidské zdraví při definování pojmu znečišťování. Je zde patrné extenzivnější pojetí, které odráží technologický pokrok a s tím související legislativní potřebu. Nově se objevuje pojem norma environmentální kvality, která má také přesah do oblasti lidského zdraví, a to při stanovení zákazu překročení této normy, jež by mohlo vést k ohrožení zdraví. Povinnosti členských států vytyčené směrnicí podléhají několikerým výjimkám vyplývajícím zejména z fyzikálních poměrů a z lidského rozvoje, a to v případě, že byly učiněny kroky k omezení nepříznivých vlivů, důvody jsou uvedeny a vysvětleny v plánu povodí, původ změn je v nadřazeném veřejném zájmu či přínosu pro životní prostředí a společnost, převážně v přínosu nových změn pro lidské zdraví, udržení ochrany obyvatel nebo udržitelný rozvoj, v neposlední řadě je jednou z podmínek technická neproveditelnost či neúměrné náklady.

[86] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23.října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 5.10.2013].

[87] Seminář ministrů v roce 1991, Haag

Směrnice dopadá na oblast lidského zdraví také prostřednictvím stanovení podmínek pro vodu určenou k lidské spotřebě, přičemž úprava je vztažena pouze k významnějším vodním útvarům.[88] Konkrétní požadavky stanoví směrnice 80/778/EHS ve znění směrnice 98/83/ES[89]. Významným momentem souvisejícím s výše uvedeným je uplatnění zásady znečišťovatel platí v podobě stanovení úhrady nákladů na vodohospodářské služby mimo jiné pro domácnosti.

V případě pohlížení na ochranu zdraví ze širšího zorného úhlu, je na místě uvést směrnici Rady č. 76/160/EHS o jakosti vod ke koupání[90], která pochopitelně ochranu veřejného zdraví bere v potaz při stanovování ukazatelů a hodnot rozhodných pro vody ke koupání, resp. především při učinění možných odchylek členskými státy.

Nové zpracování ochrany podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu obsahuje směrnice Evropského parlamentu (dále také EP) a Rady 2006/118/ES[91] (v souladu s ustanovením směrnice 2000/60/ES o zrušení směrnice 80/68/EHS). Hlavním důvodem přijetí směrnice jsou ekosystémy přímo závislé na podzemních vodách a lidské zdraví, které může být prostřednictvím zabezpečování spotřeby ohroženo. Podzemní útvary sloužící v současné době nebo ty, o kterých se uvažuje do budoucna, je třeba chránit tak, aby došlo ke snížení stupně úpravy potřebného pro výrobu pitné vody. Směrnice také nepřímo přebírá jeden z cílů Šestého akčního programu Společenství pro životní prostředí-úroveň jakosti vody (v tomto případě pochopitelně pouze vody podzemní), která nemá vážný dopad a nepředstavuje riziko pro lidské zdraví a životní prostředí. Způsobem dosažení vytyčených cílů je zejména zamezení, předcházení či snižování nežádoucích koncentrací škodlivých znečišťujících látek. Pro hodnocení chemického stavu útvaru

[88] Monitorovány jsou pouze vodní útvary, které za den průměrně poskytnou více než 100 m^3 vody.

[89] Směrnice Rady 98/83/ES ze dne 3.listopadu 1998 o jakosti vody určené k lidské spotřebě. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 5.10.2013].

[90] Směrnice Rady 76/160/EHS ze dne 8.prosince 1975 o jakosti vod ke koupání. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 5.10.2013].

[91] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/118/ES ze dne 12.prosince 2006 o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 5.10.2013].

podzemních vod se využívá několik kritérií, mezi kterými se nachází také norma jakosti podzemní vody, což je vyjádřením koncentrace znečišťující látky nebo skupiny látek nebo hodnota ukazatele znečištění, která by neměla být překročena, na zřetel je bráno lidské zdraví spolu se životním prostředím. Směrnice pamatuje také na technický pokrok, který umožní rozpoznat nové, pro lidské zdraví a životní prostředí, nebezpečné látky a stanoví postup pro zápis takové látky do seznamu prahových hodnot.

Povodně primárně ohrožují lidské životy jako takové, jejich dopad na veřejné zdraví v důsledku povodňových následků pro postižené oblasti je nicméně zřejmý a proto jsem do práce zařadila také směrnici EP a Rady 2007/60/ES o vyhodnocování a zvládání povodňových rizik[92]. Z tohoto pohledu jsou významné povinnosti vyplývající ze směrnice pro členské státy vypracovat mapy povodňových nebezpečí a plány pro zvládání povodňových rizik. Vždy je první ze zkoumaných hledisek ohrožení lidského zdraví, druhé potom ohrožení životního prostředí. Snahou a cílem není zabránění povodním, kterým není možné se vyhnout, ale snížení jejich nepříznivých dopadů opět je zde kladem důraz na prevenci-systémy včasného varování, povodňové předpovědi, zlepšení schopnosti půdy zadržovat vodu či kontrolované zaplavení určitých oblastí.[93]

[92] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/60/ES ze dne 23.října 2007 o vyhodnocování a zvládání povodňových rizik. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 7.10.2013].

[93] Ochrana před znečištěním vod s přesahem do lidského zdraví je pochopitelně obsažena v řadě dalších směrnic, např. sm. 2006/118/ES stanovující standardy pro pesticidy a nitráty, sm. 91/676/ES zabývající se nitráty ve vodě, která učinila opatření proti znečištění ze zemědělství, sm. 75/440/EHS upravující kvalitu povrchové vody užité k produkci pitné vody, sm. 82/176/EHS stanovující limity pro rtuť, sm. 83/513/EHS stanovující limity pro kadmium a mnohé další. K tomu také KRÄMER, Ludwig. *EU ENVIRONMENTAL LAW*. Seventh edition. London: Sweet & Maxwell, 2012. s. 251-273. ISBN 978-0-41402-331-4. Podobně lze ochranu veřejného zdraví nalézt v množství dohod o mořském prostředí, ke kterým EU přistoupila, např. helsinská, týkající se Baltského moře (přijata rozhodnutím Rady 94ú157/ES), barcelonská o ochraně Středozemního moře (přijata rozhodnutím 77/585/EHS) či v úmluvách týkajících se řek, např. bonnská, zabývající se ochranou Rýna (rozhodnutí 77/586), regensburgská, chránící Dunaj (rozhodnutí 90/160), magdeburská o Labi (rozhodnutí 91/598), varšavská o Odře (rozhodnutí 1999/257) a další.

5.2 Mezinárodní úprava

V roce 1999 byl vypracován Protokol o vodě a zdraví náležející k Úmluvě o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer z roku 1992.[94] Jedná se o společnou iniciativu Evropské hospodářské komise Organizace spojených národů a Regionální úřadovny Světové zdravotnické organizace pro Evropu.[95] Dne 4. srpna 2005 se stal protokol právně závazným textem.

Hned v úvodu protokolu strany poznamenávají, že dostatek vody v kvalitě a kvantitě vyhovující základním lidským potřebám je předpokladem pro zlepšení zdraví a duševní pohody v rámci udržitelného rozvoje. Z hlediska odůvodněnosti mezinárodněprávní úpravy je podstatné uvědomění si nezbytnosti kooperace na všech úrovních (národní a zejména nadnárodní) napříč všemi sektory, aby mohlo být dosaženo prevence, kontroly a snížení nemocí, jejichž původ souvisí s vodou. Cílem protokolu je zajištění zdraví a blaha lidí za podmínek udržitelného rozvoje skrze zlepšení řízení kvality vod, zahrnující ochranu vodních ekosystémů a již výše zmíněnou prevenci, ochranu a snížení nemocí. Nemocí se potom rozumí jakýkoliv významný nepříznivý účinek na lidské zdraví.

Vychází se zde z, pro oblast ochrany životního prostředí a veřejného zdraví, typických zásad-princip předběžné opatrnosti, znečišťovatel platí, využívání vodních zdrojů je třeba provádět v duchu zajištění požadavků současné generace ovšem bez kompromisů vůči příštím generacím, prevence, umožnění přístupu k informacím, účast veřejnosti a další. Smyslem protokolu je přijetí národních a přeshraničních opatření, která povedou k zajištění vytyčených cílů. Strany musí zajistit zřízení systémů epidemiologické bdělosti a včasného varování, národní a místní plány pro nepředvídatelné události, zajištění kapacit pro řešení takových situací.

[94] Úmluva bezprostředně na zdraví lidí v kontextu ŽP nedopadá

[95] KOŽÍŠEK, František, JELIGOVÁ, Hana. Protokol o vodě a zdraví. *Státní zdravotní ústav* [online]. 2013 [cit. 20.10.2013].

Shrnutí

Počátek ochrany vod evropským právem nalezneme již v 70. letech minulého století, kdy si zákonodárce začal uvědomovat problematiku znečištění některými polutanty. Přibližně ve stejné době došlo také k právnímu podchycení kvality pitné vody, kde je veřejné zdraví hlavním určujícím faktorem. Následným zlomovým momentem byl až rok 2000, který přinesl rámec evropské vodní politiky. Z mého pohledu zásadní změna spočívá v ochraně dlouhodobého charakteru, která má v konečném důsledku pro lidské zdraví i životní prostředí nesrovnatelně větší přínos než jednorázová a krátkodobá opatření. V prvním desetiletí nového tisíciletí došlo k přepracování původních směrnic chránících podzemní vody. Nové pojetí si mnohem více uvědomuje napojení a souvztažnost veřejného zdraví s ekosystémy závislými na podzemních vodách.

Z výše popsaného je zřejmý vývoj směřující od nekonzistentní úpravy ke snaze zajistit propojení nejnovějších vědeckých poznatků s dlouhodobými záměry s cílem ochrany co největšího množství lidí prostřednictvím maximální části vodního životního prostředí.

Problémem zůstává velice složitá vynutitelnost ze strany EU, která se soustředí téměř výhradně na politické sankce v podobě konstatování nesplnění povinností Soudním dvorem, přičemž tyto povinnosti státu plynou z některých předpisů pro oblast ochrany vod (často se jedná o směrnici 2000/60/ES).[96] Jedinou

[96] K tomuto tvrzení jsem dospěla na základě studia judikatury Soudního dvora, jako příklad uvádím následující rozhodnutí:

Rozsudek Soudního dvora (sedmého senátu) ze dne 31.1.2008. Komise Evropských společenství proti Řecké republice. Věc C-264/07. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 25.10.2013].

Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 18.12.2007. Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc C-85/07. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 25.10.2013].

Rozsudek Soudního dvora (sedmého senátu) ze dne 7.5.2009. Komise Evropských společenství proti Španělskému království. Věc C-516/07. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 25.10.2013].

skutečnou sankcí je uložení povinnosti náhrady nákladů řízení ve všech případech, což lze ovšem v porovnání ke státním rozpočtům považovat za bagatelní záležitost.

Mezinárodní úprava jde při ochraně vod poněkud dál, kdy výslovně sleduje důsledek nedostatku kvalitní vody na psychickou a sociální pohodu, přičemž spolu s prevencí ochrany fyzického zdraví napříč všemi sektory toto deklaruje jako nezbytnou nutnost pro současné generace bez kompromisů pro generace příští.

6 Ochrana ovzduší

Ochrana ovzduší je politicky složitým komplexem vztahů, které se zpravidla dají rozdělit na dva základní proudy. Ovzduší je chráněno před znečištěním látkami, které se dostávají do lidského organismu nejrůznějšími cestami, nejmarkantnější jsou pravděpodobně látky volně poletující v ovzduší, které se do těla dostávají bezprostředně dýchacími cestami a v závislosti na jejich konkrétním typu jsou schopny poškodit prakticky celou tělesnou schránku člověka a spolu s nimi také přízemní ozon[97]. Dopady mohou být zanedbatelného rázu až po smrtelná onemocnění, ovlivňující celé populační celky. Druhým proudem jsou látky v ovzduší, které nemusí být pro člověka nikterak závadné bezprostředně, jejich chemické složení a schopnost reakce s jinými látkami ovšem způsobují zásadní poškození obalu země v podobě ozonové vrstvy, která chrání povrch Země před škodlivými druhy záření a před přehřátím. Jedná se o jen velmi pozvolna obnovitelný zásah do životního prostředí, který se opět markantním způsobem projevuje na veřejném zdraví-záření je schopno způsobit řadu zásadních onemocnění, oteplování planety má vliv na zvyšování hladiny vod, změněné podmínky života pro mnoho živočichů a tím ovlivnění biologické rozmanitosti.[98]

Z hlediska dopadu znečištěného ovzduší na lidské zdraví je největším problémem jemný prach (nazývaný také jako suspendované částice, pevný kouř, aerosol aj.)[99], přičemž účinek částic v něm obsažených závisí na velikosti, tvaru a chemickém složení. Dělí se na částice primární, emitované přímo z antropogenních či přírodních zdrojů a částice sekundární vznikající v ovzduší v důsledku probíhajících chemických procesů. Částice PM_{10} se dostávají do dolních cest dýchacích a částice $PM_{2,5}$ pronikají přímo do plicních sklípků či do krevního řečiště. Jejich působení na lidské zdraví je velmi komplexní a připisují se jim mutagenní a

[97] Air pollution. *European environment agency* [online]. *European union: European environment agency*, 2013 [cit. 12.10.2013].

[98] BIRNIE, P.W., BOYLE, A. E. *International law & the environment*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2002, s.500-506.

[99] Ovzduší a zdraví. *Státní zdravotní ústav: Kvalita ovzduší* [online]. Státní zdravotní ústav. [cit. 12.10.2013].

rakovinotvorné účinky, stejně jako nemoci dýchacích cest, astma či alergie. Znečištění území je ovlivněno zejména geomorfologií území, dopravní zátěží a způsobem vytápění, hlavní podíl na zátěži mají lokální znečišťovatelé (provozovatelé malých stacionárních zdrojů).[100]

6.1 Evropská unie

Otázka znečištěného ovzduší a dopadu na životní prostředí byla řešena již v prvních akčních programech, zaměřená ovšem pouze na vybrané zdroje znečištění, tudíž se jednalo o velice nekonzistentní zpracování. Na přelomu 70. a 80. let se poprvé objevil významný problém s ovzduším, což vyústilo v jednání hlav států a vlád s cílem přijetí generální směrnice zabývající se znečištěným ovzduším. Od poloviny 80. let se do popředí zájmu dostává ozonová díra a změna klimatu. Opět je kladen velký důraz na prevenci a nejlepší dostupnou techniku.

Evropská legislativa byla po vzoru Německa založena na konceptu limitních hodnot emisí, průmyslové znečištění bylo založeno na povolovacím principu na základě nejlepší dostupné technologie.[101]

Aktuálně stanoveným cílem je nepřekročení globálního oteplení o více než 2°C oproti teplotám před průmyslovou revolucí. Jedná se o hodnoty, které by neměly vést k ohrožení života na Zemi. Pro období do roku 2020 je stanoven cíl snížení skleníkových plynů nejméně o 20% oproti hodnotám pro rok 1990, zvýšení podílu energie, která se vyrábí z obnovitelných zdrojů na 20% veškeré spotřebované energie a zlepšení energetické účinnosti na takovou úroveň, aby se spotřeba primární energie snížila o 20% vzhledem k předpokladu.[102]

Je třeba mít na paměti faktory ovlivňující politiku samotnou, strategie a přijímaná opatření:

---

[100] DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví. Ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde Praha, 359-360 s.

[101] KRÄMER, Ludwig. *EU ENVIRONMENTAL LAW*. Seventh edition. London: Sweet & Maxwell, 2012. s. 279-282.

[102] Změna klimatu. Evropská unie [online]. Evropská unie, 2013. [cit. 10.9.2013].

- Emise a energetická politika se v EU liší v závislosti na národní dostupnosti zdrojů
- Na emise v ovzduší nelze pohlížet nezávisle na ostatních environmentálních problémech
- Množství emisí států se liší v závislosti na úrovni ekonomické vyspělosti a společné řešení je tedy velmi složité
- Východní Evropa pravděpodobně není připravena na změnu životního stylu (v souvislosti se změnou koncepce osobní a nákladní dopravy)

Problémem této politiky je její složitá vynutitelnost (směřuje pouze k redukci emisí a zlepšení ovzduší). Soudní dvůr pro tuto problematiku judikoval právo jednotlivce vynutit svá práva kdykoliv dojde k překročení limitů, které může ohrozit lidské zdraví.[103]

Jedno z mála nařízení pro oblast ochrany veřejného zdraví a ŽP bylo přijato pro oblast látek poškozujících ozonovou vrstvu. V současné době platné nař. č.1005/2009[104] nahradilo v roce 2010 předchozí nař. č. 2037/2000[105], a to v důsledku zaznamenaných prvotních známek obnovy ozonu[106]. Původní nařízení stanovilo zákaz použití nově vyrobených hydrochlorfluoruhlovodíků[107] při údržbě a opravě chladících a klimatizačních zařízení po roce 2010 a ukončení výroby a uvádění na trh plně halogenovaných chlorofluoruhlovodíků, halonů, tetrachlormetanu a dalších látek. Prognózy předpokládají obnovu ozonové vrstvy na úroveň před rokem 1980

[103] KRÄMER, Ludwig. *EU ENVIRONMENTAL LAW*. Seventh edition. London: Sweet & Maxwell, 2012. s. 281.

[104] Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1005/2009 ze dne 16. září 2009 o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[105] Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2037/2000 ze dne 29.června 2000 o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[106] Intenzita UV-B záření je ovšem stále vážným faktorem ohrožujícím zdraví i ŽP.

[107] Při uvolnění hydrochlorfluoruhlovodíků do vzduchu dojde k jeho rozložení slunečními paprsky, čímž se uvolní chlor, reaguje s ozonem a tím se sníží jeho množství. BODANSKY, D. BRUNTEÉ, J., HEY, E. *The Oxford Handbook of International Environmental Law*. New York : Oxford University Press, 2007, s. 322.

nejdříve v roce 2050. Cílem nařízení je ukončení výroby a používání látek poškozujících ozonovou vrstvu, tam, kde jsou k dispozici technicky dostupné alternativy. Absolutní zákaz výroby pro hydrochlorfluoruhlovodíky je stanoven na konec roku 2019. Dnes je pro předmětné látky v zásadě ponechána pouze možnost jejich kritického použití či použití v naléhavých případech. Pro použité regulované látky je stanovena povinnost jejich znovuzískání za účelem zneškodnění recyklace a regenerace.[108]

Pro oblast ochrany ozonové vrstvy byla taktéž přijata řada směrnic, přičemž jednou z nejdůležitějších je sm. 2003/87/ES[109] z roku 2003, která byla přijata na základě Zelené knihy o obchodování s emisemi skleníkových plynů v EU z roku 2000. V souladu s již zmiňovaným rozhodnutím Rady 2002/385/ES[110] je zde stanovena snaha o přispění k efektivnějšímu plnění závazků ES a jeho členských států prostřednictvím fungujícího trhu s povolenkami na emise skleníkových plynů za současného minimálního snížení hospodářského rozvoje a zaměstnanosti. Principem obchodování s povolenkami je povolení přidělené na základě žádosti provozovatele, které je udělováno příslušným vnitrostátním orgánem, a to v souladu s národním alokačním plánem, v němž je zahrnut celkový objem povolenek pro dané území a čas. Pro první tři roky počínajíce rokem 2005 je 95% povolenek přidělováno zdarma. Smyslem směrnice je mimo jiné obchodovatelnost povolenek mezi osobami v rámci Společenství i vybraných třetích zemí. O vypouštěných emisích podávají provozovatelé zprávu přezkoumávanou příslušnými orgány, jež jsou v případě nedodržení oprávněny udělit sankci.

---

[108] Komise Evropských společenství KOM (2008) 505 v konečném znění 2008/0165 (COD) ze dne 1.8.2008 návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu- Důvodová zpráva. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2008/0165%28COD%29

[109] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č.2003/87/ES ze dne 13.října 2003 o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů ve Společenství a o změně směrnice Rady 96/61/ES. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[110] Rozhodnutí Rady 2002/385/ES ze dne 25.dubna 2005 o schválení Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu jménem Evropského společenství a o společném plnění závazků z něj vyplývajících. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

Směrnice byla změněna směrnicí Evropského parlamentu a rady 2009/29/ES[111], která zpřísnila cíle z hlediska snížení emisí, rozšíření pojmu skleníkový plyn. Zavedla nový způsob získávání povolenek formou dražby (jedná se o ty, které nebyly přiděleny bezplatně), smyslem je zvednutí ceny povolenek a tím zvýhodnění investování do čistých technologií. [112]

Přestože dopad na veřejné zdraví je nezanedbatelný, směrnice na jeho ochranu bezprostředně nedopadají.[113]

Na základě směrnice 75/442/EHS[114] a 84/360/EHS[115] byla přijata směrnice z roku 1989 č.89/429/EHS[116] o snižování znečišťování ovzduší ze stávajících spaloven komunálního odpadu, upravující emise látek, které mohou způsobovat znečištění ovzduší a v důsledku toho také poškozovat veřejné zdraví a životní prostředí, přičemž je dán nadnárodní rozměr. Směrnice, podobně jako tomu bylo u směrnic pro oblast politiky ochrany vod, definuje pojem znečištění ovzduší, ve kterém je ohrožení lidského zdraví hlavním indikátorem.

---

[111] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/29/ES ze dne 23.dubna 2009, kterou se mění směrnice 2003/87/ES s cílem zlepšit a rozšířit systém pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů ve Společenství. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[112] KRÄMER, Ludwig. *EU ENVIRONMENTAL LAW*. Seventh edition. London: Sweet & Maxwell, 2012. s. 317-318.

[113] Tématikou se zabývají také směrnice Rady 93/76/EHS ze dne 13.září 1993 o omezování emisí oxidu uhličitého prostřednictvím zvyšování energetické účinnosti (SAVE). In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013] (nahrazena směrnicí 2006/32/ES) zabývající se zlepšením kvality využívání energie v bydlení, automobilech a průmyslových zařízení, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/91/ES ze dne 16.prosince 2002 o energetické náročnosti budov. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013] (nahrazena směrnicí 2010/31/EU) upravující využitím energie v budovách, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/31 ze dne 23.dubna 2009 o geologickém ukládání oxidu uhličitého. In: *CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013] a další.*

[114] Směrnice Rady 75/442/EHS ze dne 15.července 1975 o odpadech. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 23.10.2013].

[115] Směrnice Rady 84/360/EHS ze dne 28.června 1984 o boji proti znečišťování ovzduší z průmyslových zařízení. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 19.10.2013].

[116] Směrnice Rady 89/429/EHS ze dne 21.června 1989 o snižování znečišťování ovzduší ze stávajících spaloven komunálního odpadu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 19.10.2013].

Příslušné orgány jsou povinny stanovit mezní hodnoty emisí tam, kde je nestanoví směrnice (zejména dioxiny a furany), přičemž v úvahu je nezbytné brát škodlivé účinky znečišťujících látek na lidské zdraví a životní prostředí a nutnost využití nejlepší dostupné technologie nevyžadující nepřiměřené náklady.

Výše uvedená směrnice byla nahrazena dvěma novými-směrnicí č.2000/76/ES[117] o spalování odpadů a ta potom směrnicí č.2010/75/EU[118] o průmyslových emisích[119]. Jedním z legislativních hybatelů prvně uvedené směrnice byl 5. akční program pro životní prostředí, jehož cílem bylo nepřekračování kritické zátěže a úrovně některých znečišťujících látek (oxidy dusíku, oxid siřičitý, dioxiny a těžké kovy) a v rámci požadavků na kvalitu ovzduší je stanoven cíl účinné ochrany všech lidí proti prokázaným zdravotním rizikům ze znečištěného ovzduší. Právní předpis lze do určité míry považovat za rámcový, mimo jiné kvůli jeho teoretickým úvahám zabývajícími se smyslem politiky životního prostředí a důvodem stanovování a dodržování provozních podmínek, technických požadavků a mezních hodnot, vše pochopitelně s účelem omezení negativních účinků na životní prostředí a následné ohrožení lidského zdraví. Stejně tak lze uvažovat o předpise jako o multioborovém právním textu, který přesahuje politiku ochrany ovzduší ve prospěch politiky ochrany vod a půdy. V souladu s dosaženým vývojem směrnice výslovně umožňuje členským státům stanovit mezní hodnoty pro polycyklické aromatické uhlovodíky, o nichž výzkumy Mezinárodní agentury pro výzkum rakoviny a Světové zdravotnické organizace naznačují, že jsou karcinogenní. Článek 5 směrnice stanoví

[117] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/76/ES ze dne 4. prosince 2000 o spalování odpadů. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[118] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/75/EU ze dne 24.listopadu 2010 o průmyslových emisích (integrované prevenci a omezování znečišťování). In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 21.10.2013].

[119] Podobně pro oblast emisí z velkých spalovacích zařízení byla přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/80/ES ze dne 23.října 2001 o omezení emisí některých znečišťujících látek. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013], která za svůj cíl v souladu s 5. akčním programem stanoví nepřekročení kritické zátěže a kritické úrovně některých látek (zejména SO_2 a NO_X), aby byli všichni lidé účinně chráněni proti známým zdravotním rizikům způsobeným znečištěným ovzduším. A sm. 2001/81/ES o národních emisních stropech pro některé látky znečišťující ovzduší, která se, opět v souladu s 5. Akčním programem, snaží o ochranu všech lidí před zdravotními riziky. Vzhledem k tomu, že si tvůrci legislativy uvědomili nemožnost splnění dlouhodobých cílů omezení nepříznivých účinků acidifikace expozicí lidí a ŽP přízemnímu ozonu, stanovili pouze prozatímní cíle. Současně stanovili národní stropy pro emise SO_2, NO_x, těkavých organických látek a amoniaku jako rentabilní způsob dílčích stropů.

povinnosti provozovatele zařízení, a to velice široce, kdy je nutné učinit všechna opatření s cílem předcházení nebo maximálního omezování negativních účinků na životní prostředí a přímého ohrožení lidského zdraví.

Druhá z uvedených směrnic zabývající se průmyslovými emisemi je opět pojata rámcově-jejím předmětem je integrovaná prevence a omezování znečištění vznikajícího v důsledku průmyslových činností. Ve svých úvodních ustanoveních vyzdvihuje zásadu prevence, princip znečišťovatel platí a taktéž zásadu šetrného hospodaření s přírodními zdroji. V souladu s účelem hájení práva na život v prostředí příznivém pro zdraví a blaho člověka je zakomponována účinná účast veřejnosti (dle Aarhuské úmluvy[120]) na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. Podobně jako byla v předchozích oddílech práce uvedena definice znečištění, je i v rámci směrnice o průmyslových emisích stanoven obsah pojmu, nikterak zásadně odlišný od dříve uvedených. Smyslem směrnice je zmapování spalovacích zařízení a zajištění jejich provozu na systému udělování povolení příslušnými orgány. Současně je stanoven požadavek na co nejvčasnější nahrazení látek klasifikovaných jako karcinogenní, mutagenní nebo toxické pro reprodukci.

Pod záštitou 6. akčního programu byla přijata strategie pro znečištěné ovzduší-zaveden program „Čistý vzduch pro Evropu“[121] a tzv. Směrnice CAFE 2008/50/ES[122] o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu[123]. Je zde

[120] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/4/ES ze dne 28. ledna 2003 o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí a o zrušení směrnice Rady 90/313/EHS. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[121] Clean Air for Europe (CAFE), Communication from the Commision COM 2001/0245 ze dne 4.května 2001 The Clean Air for Europe (CAFE) Programme: Towards a Thematic Strategy for Air Quality. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 20.9.2013]. nezávazné stanovení snížení emisí SO_2 o 82%, NO_X o 60%, těkavých organických sloučenin o 51%, amoniaku o 27% a $PM_{2,5}$ o 59% do roku 2020 v porovnání se stavem v roce 2000.

[122] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21.května 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[123] Směrnice nahradila směrnici 96/62/ES se všemi jejími dceřinými směrnicemi, vyjímaje směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/107/ES ze dne 15.prosince 2004 o obsahu arsenu, kadmia, rtuti, niklu a polycyklických aromatických uhlovodíků ve vnějším ovzduší. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

zdůrazněn boj v zájmu ochrany lidského zdraví a životního prostředí jako celku proti emisím znečišťujících látek u zdroje. Podobně jako v již výše uvedených směrnicích z různých oblastí i zde je kritérium lidského zdraví nebo životního prostředí jako celek součástí definice, tentokrát pro pojem „znečišťující látka“. Srovnatelně je tomu v definici „mezní hodnoty“, zde je zřetelné propojení ochrany veřejného zdraví s vědeckými poznatky, které jsou určující při stanovování množství škodlivých účinků, jež je lidské zdraví schopné zvládnout. Lidské zdraví se objevuje v množství dalších definic uváděných směrnicí, nicméně vždy dle stejného vzorce-schopnost akceptovatelnosti pro lidské zdraví, případně míra této schopnosti. Řada článků stanoví pomocí příloh hodnoty emisí, které musí státy zajistit, aby bylo chráněno lidské zdraví. Jedná se o emise oxidu siřičitého, PM_{10}, olova, oxidu uhelnatého či $PM_{2,5}$. V případě, že by došlo k překročení informativních či prahových hodnot, musí státy prostřednictvím médií zajistit informování veřejnosti. Na rozdíl od dřívější úpravy již není vyžadováno dodržování environmentálních standardů na celém území EU. Členské státy jsou povinny vytvořit systémy měření kvality ovzduší, které se liší dle stavu ovzduší, dále jsou státy povinny vytvořit plány kvality ovzduší za účelem zkrácení doby překročení limitů na minimum.

Předchůdkyní výše analyzované směrnice byla směrnice 96/62/ES[124], která vytvořila základ pro vypracování limitních hodnot 13 polutantů (8 je upraveno dceřinými směrnicemi), přičemž 4 měly být používány jen do roku 1999 (jedná se o karcinogeny). Průmyslníci, kteří byli do obchodu s těmito látkami nejvíce zainteresováni, se proti přijatým opatřením bouřili jako velice ekonomicky náročným a přitom z hlediska prospěchu pro veřejné zdraví a životní prostředí zásadním způsobem omezeným. Tato éra bývá označována jako „vítězství průmyslu“.[125]

6.2 Mezinárodní úprava

Základním dokumentem pro oblast ochrany ovzduší v mezinárodním kontextu je Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států podepsána

[124] Směrnice Rady 96/62/ES ze dne 27.září 1996 o posuzování a řízení kvality vnějšího ovzduší. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[125] KRÄMER, Ludwig. *EU ENVIRONMENTAL LAW*. Seventh edition. London: Sweet & Maxwell, 2012. s. 285.

v roce 1979 v Ženevě doplněná o 8 protokolů a Úmluva na ochranu ozonové vrstvy z roku 1985, ke které byl o dva roky později přijat, především z hlediska ŽP, velice významný Montrealský protokol o substancích ztenčujících ozonovou vrstvu Země. V neposlední řádě je třeba na tomto místě uvést Úmluvu o změně klimatu z roku 1994.[126]

Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států (dále také „Úmluva“) je spíše rámcového rázu, stanovující základní principy a vytyčující cíle, ke kterým mají státy a společenství národů směřovat. Státy mají za úkol prevenci a snižování znečištění ovzduší, pocházejícího ze zdroje situovaného na území jednoho státu a jehož nepříznivé efekty se projevují na území jiného státu či jiných států, za účelem ochrany člověka a jeho životního prostředí. Důraz je kladen na výměnu informací, výzkum a vývoj v oblasti technologií a poznatků směřující ke zjištění dopadů sloučenin síry a jiných polutantů na lidské zdraví a ŽP.[127] Protokoly přijaté k Úmluvě se postupně zabývaly finanční spoluprácí pro oblast monitorování a vyhodnocování dálkového šíření látek znečišťujících ovzduší, snížením emisí síry, kontrolou oxidů dusíku, kontrolou emisí těkavých organických sloučenin, dalším snížením emisí síry, těžkými kovy, dále perzistentními organickými polutanty a snížením acidifikace, eutrofizace a troposférického ozonu.[128]

Výrazným a zásadním momentem Úmluvy bylo stanovení „kritické úrovně“, stanovené Protokolem o dalším snížení emisí síry z roku 1994. Smyslem bylo odlišit národní cíle, aby mohlo být společných záměrů dosaženo efektivněji. Dalším takovým momentem bylo zahrnutí do programu takových látek, které se na

[126] Zajímavostí je, že první zmínku byť lokálního charakteru o znečištěném ovzduší nalezneme již ve 2.pol.13.stol., týkající se zákazu spalování uhlí v Londýně. BODANSKY, Daniel a kol. *The Oxford Handbook of International Environmental Law*. New York: Oxford University Press, 2007, s. 317.

[127] Rozhodnutí Rady 81/462/EHS ze dne 11.června 1981 o přijetí Úmluvy o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 10.10.2014]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/environment/ai

[128] Protocols to the Convention. *UNECE: The Convention* [online]. UNECE [cit. 5.9.2013].

znečištěném ovzduší podílejí zejména v důsledku chemických procesů v ovzduší a tedy uvědomění si provázanosti takových polutantů.[129]

Úmluva na ochranu ozonové vrstvy byla přijata v době, kdy mezinárodní společenství nemělo ucelenou představu o důsledcích ozonové díry a stejně tak nemělo dostatečné informace o jejím přesném vzniku a možnosti dalšího vývoje. Již při její podpisu si byly strany nade všechnu pochybnost jisté, že je třeba posunout vývoj společnými silami co nejvíce kupředu a zejména postupovat společně a v jednotném duchu, protože v opačném případě by došlo k nenapravitelným zásahům do veřejného zdraví a životního prostředí, zejména v důsledku UV-B záření a klimatických změn způsobených ozonovou dírou. Úmluva požadovala, aby státy přizpůsobily národní legislativu požadavkům ochrany ozonové vrstvy a aby spolupracovaly na vývoji technologií a látek nahrazující ty, jež ozonovou vrstvu poškozují.[130] V roce 2009 se Úmluva stala prvním textem vůbec univerzálně ratifikovaným.[131] Konkrétní závazky pro naplnění cíle stanoveného Úmluvou jsou upraveny Montrealským protokolem o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu[132].

Smyslem je dosažení přijetí celosvětových opatření na vyloučení výroby a spotřeby 96 regulovaných látek poškozujících ozonovou vrstvu. Upraveno je nakládání s látkami označovanými jako freony a halony a výroba a použití metylbromidu.[133] Základním mechanismem pro vyřazení látek předmětných látek jsou kalendáře upravující postup tohoto vyřazování. Někdy také nazývány jako dvourychlostní-zohledňují rozdělení světa na státy vyspělé a rozvojové, kdy státům

---

[129] BODANSKY, Daniel a kol. *The Oxford Handbook of International Environmental Law*. New York: Oxfor University Press, 2007, s. 319-320.

[130] Vídeňská úmluva na ochranu ozonové vrstvy ze dne 14.10.1988. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[131] The Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer. United Nations Environment Programme: Ozone Secretariat [online]. Ozone Secretariat, 2010-2011 [cit. 9.9.2013]. Dostupné z: http://ozone.unep.org/new_site/en/vienna_convention.php

[132] Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu ze dne 16.9.1987. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

[133] Vídeňská úmluva na ochranu ozonové vrstvy a Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu. *Ministerstvo životního prostředí: Mezinárodní smlouvy v oblasti životního prostředí* [online]. Ministerstvo životního prostředí, 2008-2012 [cit. 14.10.2013].

rozvojovým ponechávají více času na přizpůsobení se stanoveným cílům. Vzhledem ke stále se zhoršujícímu stavu ozonové vrstvy byly přijaty další zpřísňující dodatky.

V roce 1992 byla přijata Úmluva o změně klimatu, která má dnes téměř univerzální charakter (z hlediska počtu členských států). Do textu je zahrnuta problematika změny klimatu a s tím spojené snižování emisí skleníkových plynů, vyrovnávání se s negativními dopady změny klimatu a finanční a technologická podpora rozvojovým zemím. Úmluva je založena na principu mezigenerační spravedlnosti, společné, ale diferencované odpovědnosti (ve prospěch rozvojových zemí), potřeby ochrany více náchylných oblastí Země a na principu tzv. předběžné opatrnosti.[134] Cílem je dosáhnout stabilizace koncentrací skleníkových plynů v atmosféře na úrovni, která by umožnila předejít nebezpečným důsledkům vzájemného působení lidstva a klimatického systému.[135] V roce 1997 byl k Úmluvě přijat Kjótský protokol, který obsahuje cíle snížení emisí skleníkových plynů. Ekonomicky vyspělé státy se zavázaly snížit emise o 5,2% na konci 2012 ve srovnání se stavem v roce 1990. Nové redukční závazky do roku 2020 mají snížit emise o 18% vzhledem ke stavu v roce 1990.

Shrnutí

Vývoj ochrany ovzduší se velice podobá vývoji politiky ochrany vod. Původně bylo lidské zdraví a životní prostředí chráněno před vybranými zdroji znečištění, přičemž příslušné orgány byly povolány ke stanovení národních mezních hodnot. Po roce 2000 byla přijata nová řada předpisů pojímající problematiku rámcově a nikoliv dle jednotlivých druhů znečištění. Ve stejném období byl zaveden program „Čistý vzduch pro Evropu“, jehož smyslem a účelem je boj v zájmu ochrany zdraví a životního prostředí jako celku proti emisím přímo u zdroje znečištění.

[134] Rámcová úmluva OSN o změně klimatu. *Ministerstvo životního prostředí: Mezinárodní smlouvy v oblasti životního prostředí* [online]. Ministerstvo životního prostředí, 2008-2012 [cit. 14.10.2013]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu

[135] Sdělení 80/2005 Sb.m.s. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

V rámci ochrany ozonové vrstvy byla také přijata nařízení a směrnice upravující používání látek poškozujících ozonovou vrstvu a dále zavedeno obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů, které bylo později zajištěno formou dražeb. Smyslem je pochopitelně snížení emisí škodlivých plynů, a to nejjednodušší možnou formou-rukou trhu. Domnívám se, že se v ideálním případě jedná o velice vhodně zvolenou cestu, která by za mírné regulace ze strany státních a evropských orgánů mohla vést k postupnému znevýhodnění užívání zdrojů produkujících emise skleníkových plynů a v tom důsledku hledání jiných, z hlediska životního prostředí a veřejného zdraví neškodlivých variant.[136]

[136] také pro oblast ochrany ovzduší jsem se rozhodla uvést několik rozhodnutí Soudního dvora, která lze považovat za politickou sankci v podobě stanovení nedodržení ustanovení předpisu, přičemž skutečnou sankcí zůstává jen uložení náhrady nákladů řízení

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 26.října 2004. Komise Evropských společenství proti Irsku. Věc C-406/03. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 14.července 2005. Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc C-79/05. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 2.prosince 2004. Komise Evropských společenství proti Portugalské republice. Věc C-48/04. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

7 Ochrana půdy

Půda je dle některých názorů podstatou bytí, od ní se vše odvozuje, z ní vše vzniká a s tím se pojí kvalita ostatních složek ŽP. Je nejsvrchnější částí zemské kůry a tvoří ji směs minerálních součástí, odumřelé organické hmoty a živých organismů. Vztah ke zdraví člověk je dán biologickým, fyzikálním a chemickým složením. Jednou ze základních funkcí půdy je skutečnost, že se jedná o základní článek potravního řetězce a je tedy zásadní hygienická ochrana před nadměrným znečištěním. Půda sama o sobě má schopnost absorpce značného množství CO_2 produkovaného člověkem, čímž přispívá k snížení látek v ovzduších způsobujících ztenčování ozonové vrstvy. Další významnou schopností půdy je její retence a akumulace vody, při čemž dochází také ke koloběhu vody v přírodě.[137] Mezi další nenahraditelné funkce patří schopnost pohlcení sluneční energie či poskytování zásob nerostů a minerálů. Půda umožňuje růst veškeré vegetace, což na sebe váže závislost mnoha druhů organismů a živočichů, člověka nevyjímaje. Hlavními zdroji poškození půdy je její zábor, kontaminace cizorodými látkami, používání nesprávných postupů a akcelerace působení nepříznivých vlivů člověkem. V důsledku degradace půdy dochází ke kontaminaci potravin a zvířat, což má pochopitelně přímý dopad na veřejné zdraví. Kvalita půdy je nejčastěji spojována s odpady, které půdu kontaminují a tím ohrožují lidské zdraví[138]. Důsledkem nesprávného nakládání s odpady a kontaminace půdy jsou zdravotní rizika, která vyplývají z expozice toxickým, karcinogenním a dalším látkám.[139]

[137] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí* – II.část. Beroun: Eva Roztoková – IFEC, 2008, s.113-120.

[138] Odpady se dostávají i do jiných složek životního prostředí a na člověka tak mohou působit prostřednictvím vody, větru i zvířat.

[139] Kontaminace půd. *Státní zdravotní ústav: Odpady a půda* [online]. Státní zdravotní ústav. [cit. 12.10.2013].

7.1 Evropská unie

K dnešnímu dni není na poli práva Evropské unie žádná úprava zabývající se ochranou půdy. Existuje pouze návrh směrnice 2006/232 o zřízení rámce pro ochranu půdy[140] který vychází z Tematické strategie na ochranu půdy. Cílem návrhu je zavedení společné strategie na ochranu a udržitelného využívání půdy, a to začleněním zásad do jiných politik. Degradace půdy je problémem přesahujícím hranice politiky ochrany životního prostředí, ovlivňuje také kvalitu vody, klima, lidské zdraví, bezpečnost potravin, biologickou rozmanitost, přírodu. Kvalita půdy je ovlivněna také dopady jiných politik EU, zejména se jedná o účinky právních předpisů pro oblast předcházení průmyslovému znečištění, vody, odpadů, chemických látek. Nejedná se o komplexní úpravu a není tedy zajištěno zastavení degradace půdy. V rámci odborných konzultací předcházejících vypracování návrhu byla docílena shoda o nutnosti zajištění stejné úrovně ochrany půdy jako má voda a vzduch pro nezbytnost přežití pro člověka. Z hlediska lidského zdraví je výrazným zdrojem ohrožení absorpce znečišťujících látek obsažených v půdě potravinářskými a krmnými plodinami projevující se v kvalitě volně obchodovaných na vnitřním trhu. Jedním z důležitých bodů návrhu je také dřívější industrializace a špatné či nevhodné způsoby obhospodařování, které zapříčinily kontaminaci mnoha lokalit, přičemž dopad na lidské zdraví a životní prostředí stále přetrvává. Cílem je sanace kontaminovaných lokalit, tedy učinění opatření zaměřených na odstranění regulaci, uzavření nebo omezení kontaminujících látek tak, aby kontaminovaná lokalita dále nepředstavovala významné riziko pro lidské zdraví a životní prostředí.

Tematická strategie pro ochranu půdy[141] se zabývá zejména teoretickými otázkami souvisejícími s půdou. Z hlediska tématu diplomové práce je podstatný fakt praktické neobnovitelnosti půdy (dochází k ní tak pomalu, že je zanedbatelná), která

[140] Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady KOM/2006/232 ze dne 22.září 2006 o zřízení rámce pro ochranu půdy a o změně směrnice 2004/35/ES. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 20.9.2013]. Dostupné z: http://new.eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/NOT/?uri=CELEX:52006PC0232&qid=1382880907608

[141] Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů KOM/2006/231 ze dne 22.září 2006 Tematická strategie pro ochranu půdy SEK (2006)620 SEK (2006)1165. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 20.9.2013]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0231:FIN:CS:HTML

je ovšem jediným poskytovatelem potravin, biomasy a surovin. Kjótský protokol v souvislosti s půdou uvádí schopnost zadržení až 1,7% antropogenních emisí CO_2.

Pro oblast politiky ochrany půdy bývá uváděna ve spojitost směrnice 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí[142]. Směrnice, jak již název napovídá, upravuje celou oblast životního prostředí a výslovně také škody způsobené částicemi, pokud poškozují půdu. Oblast ochrany směřuje proti pracovním činnostem, které představují riziko pro lidské zdraví nebo životní prostředí. Mezi škody na ŽP upravované směrnicí se řadí rovněž škody na půdě, kterými se rozumí jakákoliv kontaminace půdy, která představuje závažné riziko pro lidské zdraví, které je negativně ovlivněno v důsledku přímého nebo nepřímého zavedení látek, přípravků, organismů nebo mikroorganismů do půdy, na půdu nebo pod povrch půdy. Z hlediska nápravy následků kontaminace půdy se na stav její obnovy pohlíží jako na vyloučení jakéhokoliv rizika nepříznivého účinku na lidské zdraví. Právní předpis je postaven na principu prevence a na principu znečišťovatel platí zakomponovaných jak do preventivních, tak do nápravných opatření.

7.2 Mezinárodní úprava

Přesto, že půda je základní a velice významnou složkou životního prostředí, mezinárodní právo na úpravu ochrany téměř vůbec nedopadá. Hlavním důvodem je omezenost a propojenost na teritorium konkrétního státu. Dalším nepodstatným důvodem je možnost soukromého vlastnictví půdy, které je schopno zásadním způsobem ochranu potlačit.

V současné době existuje pouze jeden mezinárodní dokument platný pro oblast ochrany půdy (důvodem pro jeho přijetí je dnes již globální charakter problematiky degradace-deforestace, desertifikace, kontaminace a eroze). Jedná se o Úmluvu o boji proti desertifikaci v zemích trpících velkým suchem nebo desertifikací, zejména v Africe. Tato úmluva vznikla z podnětu Konference OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v roce 1992. Podepsána byla o dva roky

[142] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21.dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí (Zelená směrnice). In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

později a v platnost vstoupila další dva roky poté. Cílem úmluvy je boj s desertifikací a suchem s přihlédnutím k ekologickým i sociálním aspektům. Záměrem je potom dosažení udržitelného rozvoje v postižených oblastech se zaměřením na zlepšení produktivity půdy a na ochranu, obnovu a udržitelnou péči o vodní zdroje a půdu. Hlavními zásadami úmluvy je účast obyvatelstva a místních komunit na přijímání rozhodnutí a snaha o zlepšení a koordinaci spolupráce na subregionální, regionální a mezinárodní úrovni. Základním koncepčním nástrojem pro specifikaci úloh jednotlivých adresátů jsou tzv. národní akční programy. Institucionální zabezpečení zajišťují vrcholné orgány Konference smluvních stran.[143]

Shrnutí

Právní úprava pro oblast půdy je zcela nedostačující. Vyjímaje obecnou směrnici zabývající se odpovědností za životní prostředí (a pochopitelně další obecné směrnice poplatné pro celou oblast životního prostředí) a Úmluvu o boji proti desertifikaci na mezinárodněprávním poli, byl doposud učiněn pouze návrh Evropského parlamentu a Rady, který směřuje k zavedení rámce pro oblast politiky ochrany půdy, podobně jako je tomu v oblasti vod a ovzduší. Nutnost úpravy je zjevná již dlouhou dobu a často bývá předmětem politických apelů. Je ovšem třeba zdůraznit nelehkou situaci založenou na možnosti faktického vlastnictví půdy a nutnosti proporcionality základních lidských práv, která zde mohou vyústit v kolizi- právo na vlastnictví vs. právo na příznivé životní prostředí.[144]

[143] DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí* – II.část. Beroun: Eva Roztoková – IFEC, 2008, s.113-120.

[144] Listina základních práv Evropské unie 2010/C 83/02. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

8 Závěr

Cílem a smyslem této práce byla analýza právních předpisů pro oblast ochrany veřejného zdraví v kontextu evropského a mezinárodního práva zúžena na oblast životního prostředí. Kromě analýzy byla do práce zakomponována systematicko-historická metoda, jejíž použití umožnilo zmapovat právní vývoj pro oblast Evropské unie obecně a poté dle jednotlivých složek ŽP (zde již taktéž na mezinárodní úrovni) a představit vývoj chápání a korigování zdrojů znečištění i polutantů.

Po vymezení spojitosti ochrany veřejného zdraví a životního prostředí a po uvedení nejdůležitějších pojmů, na nichž je práce postavena, byl představen vývoj právní úpravy veřejného zdraví a životního prostředí v právu Evropské unie- odděleně v souladu se skutečností s nastíněnými přesahy jedné politiky do druhé a naopak. Současně byly analyzovány právní akty, které stanoví základní zásady a principy pro obě politiky. Zcela samostatně jsem věnovala pozornost úpravě obsažené ve Smlouvě o Evropské unii a ve Smlouvě o fungování Evropské unie, opět s přihlédnutím k historickému vývoji.

Následující část práce, která tvoří skutečné jádro problematiky, jsem rozdělila do tří celků, vycházeje z teoretické kategorizace životního prostředí, na vodu, vzduch a půdu. Pro pochopení právní problematiky byl každý celek uveden faktickým přiblížením dopadu znečištění na lidské zdraví. Dále následovala analýza právního prostředí Evropské unie a okrajově také mezinárodní úpravy.

Vzhledem k nerovnocenné úpravě jednotlivých celků nebylo možné dostát proporcionality úpravy ochrany půdy s dopadem na veřejné zdraví. V ostatních případech byla v souladu se stanovenými cíli práce provedena analýza jak původních, tak aktuálně platných textů, vztahujících se k ochraně veřejného zdraví.

Za pomoci stanovené metody se v práci podařila zmapovat předmětná oblast úpravy jak v dějinném, tak aktuálním duchu. Z analýzy předpisů vyplývá postup v uvažování zákonodárce, který se v prvopočátcích soustředil na vybrané zdroje znečištění, které rozšiřoval a v mnoha případech přijal rámcová opatření dopadající na všechny druhy a zdroje znečištění. Rovněž je patrný nově ponechaný prostor pro úpravu národní, zejména v případech, kdy nelze danou právní oblast upravit pro všechny geograficky rozdělené oblasti stejně, vzhledem k jejich jedinečnému

uspořádání a podobně v případech, kdy nejsou vědecké poznatky na takové úrovni, aby bylo možné učinit jednotný závěr a bez jakékoliv pochybnosti omezit či zakázat používání a vyrábění zkoumaných látek.

Smyslem práce bylo představení poměrně jedinečně uchopeného tématu ochrany veřejného zdraví prostřednictvím právní úpravy ochrany životního prostředí. Jedná se o téma, kterému není běžně přisuzována pozornost a je pojímáno pouze okrajově. Cílem bylo průřezové zmapování právních prostředků sloužících pro zajištění vytyčené oblasti. Nikoliv o analýzu všech právní předpisů přijatých pro tuto problematiku.

Domnívám se, že cíl v práci vytyčený v souladu se zadáním, jenž měl být dosažen za pomocí analýzy a současného zkoumání historických souvislostí byl naplněn a práce poskytuje rámcový přehled právní předpisů ochrany veřejného zdraví v kontextu životního prostředí v právní úpravě Evropské unie a na mezinárodněprávním poli.

Resumé

The thesis is focused on public health in the view of the environment as a term and also as an object of international and European legal system. The historical background and theoretical links are introduced at the very beginning, thereafter comes an analysis of three legal areas-water, air and soil. Each of them shows the development of thinking. Firstly, all legal instruments were concentrated on specific sources of pollution, after that the ruled area was getting larger and nowadays it is usual to regulate all pollutants as well as all installations which produce them by framework regulations. It is necessary to mention the legal regulation of soil-this area has in the field of European union no laws and the only rule is still non-binding.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

V práci jsou použity publikace, které jsou zpřístupněny studentům Masarykovy univerzity prostřednictvím systému ebrary. Tyto publikace nepovažuji za internetové zdroje, a tudíž je řadím do seznamu použité literatury.

1. BARTÁK, Miroslav. *Ekonomika zdraví*. 1.vyd. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2010. 223 s. ISBN 978-80-7357-503-8.
2. BÁRTOVÁ, Jiřina a kol. *Hygiena, 1.díl., Faktory životního prostředí ovlivňující zdraví.* Praha: Karolinum, 1995, 68 s. ISBN 80-7184-120-X.
3. BIRNIE, P.W., BOYLE, A. E. *International law & the environment*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2002, 800 s. ISBN 0-19-876553-3.
4. BITTNER, Michal. *Úvod do environmentalistiky.* 1.vyd. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta elektrotechniky a komunikačních technologií, 2010, 125 s. ISBN 978-80-214-4063-0.
5. BODANSKY, Daniel a kol. *The Oxford Handbook of International Environmental Law*. New York: Oxfor University Press, 2007, 1112 s. ISBN 978-0-19-926970-9.
6. ČEPELKA, Čestmír a Pavel ŠTURMA. *Mezinárodní právo veřejné.* 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2008, 840 s. ISBN 9788071797289.
7. DAMOHORSKÝ, Milan a Vojtěch STEJSKAL. *Czech and European environmental law: a collective monogram.* Prague: Czech Society for Environmental Law, 2011, 165 s. ISBN 978-80-87488-07-2.
8. DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí.* 3.vyd. Praha: C.H.Beck, 2010, 629 s. ISBN 978-80-7400-338-7.
9. DAMOHORSKÝ, Milan a kol. *Mezinárodní právo životního prostředí* – II.část. Beroun: Eva Roztoková – IFEC, 2008, 2 sv. ISBN 978-80-903409-8-9.
10. DUDOVÁ, Jana. *Právo na ochranu veřejného zdraví: ochrana veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí*. Praha: Linde, 2011, 420 s. ISBN 978-80-7201-854-3.
11. GREER, Scott. *The Politics of European Union Health Policies*. Berkshire: Open University Press, 2009, 208. eISBN 9780335239610. Dostupné z: http://site.ebrary.com/lib/masaryk/docDetail.action?docID=10347088
12. HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník.* 2. rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, 1340 s. ISBN 80-7179-740-5.
13. HERČÍK, Miloslav. *Životní prostředí: základy environmentalistiky*. 1.vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2006, 142 s. ISBN 80-248-1073-5.

14. HODAČOVÁ, Lenka, Vladimír SRB a Jiří MAREŠ. *Nové veřejné zdraví v podmínkách udržitelného rozvoje: nová situace na přelomu 2. a 3. tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999, 62 s. ISBN 80-7184-769-0.
15. HOLČÍK, Jan. PODPORA VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ: TEORIE A PRAXE, PODPORA ZDRAVÍ A JEJÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA. *HYGIENA*. 2007, ročník 53, supplementum č.1, s. S4-S7. ISSN 1802-6281.
16. JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Environmental law: selected international treaties and Czech national regulations : multimedia textbook.* 2., nezměn.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 83 s. ISBN 978-80-210-5445-5.
17. JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí-vybrané otázky.* Brno: Masarykova univerzita, 1997, 185 s. ISBN 80-210-1723-6.
18. JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí pro bakaláře: [bakalářský studijní program]*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 291 s. ISBN 978-80-210-5556-8.
19. JANEČKOVÁ, Hana, HNILICOVÁ, Helena. *Úvod do veřejného zdravotnictví*. Vyd.1., Praha: Portál, 2009, 294 s. ISBN 978-80-7367-592-9.
20. KRÄMER, Ludwig. *EU ENVIRONMENTAL LAW*. Seventh edition. London: Sweet & Maxwell, 2012. 465 s. ISBN 978-0-41402-331-4.
21. LEONARD, Dick. *Guide to the European Union*. London: Profile Books, 2005, 352 s. eISBN 9781847650214. Dostupné z: http://site.ebrary.com/lib/masaryk/docDetail.action?docID=10210682
22. MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5., podstatně upr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 551 s. ISBN 978-80-210-4474-6.
23. PEKÁREK, Milan. *Právo životního prostředí*. 2, přeprac.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006-2009, 3 sv. ISBN 978-80-210-4926-01.
24. PRŮCHOVÁ, Ivana. *Aktuální otázky práva životního prostředí*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 218 s. ISBN 80-210-3629-x.
25. SHELTON, Dinah; KISS, Alexandre. *Judicial Handbook on Environmental Law* [online]. Nairobi: Publishing Section of the United Nations Office, 2005 [cit. 12.10.2013]. ISBN 92-807-2555-6. Dostupné z: http://www.unep.org/environmentalgovernance/Portals/8/documents/JUDICIAL_HBOOK_ENV_LAW.pdf
26. SYLLOVÁ, PÍTROVÁ, PALDUSOVÁ a kol. *Lisabonská smlouva*. Komentář. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, 990 s. ISBN 978-80-7400-339-4.
27. TÍCHÝ, L. a kol. *Evropské právo*. 4 vydání. Praha: C.H.Beck, 2011, 953 s. ISBN 978-80-7400-333-2.
28. TÝČ, Vladimír. *Základy práva evropské unie pro ekonomy*. 6., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2010, 301 s. ISBN 978-80-87212-60-8.

Elektronické zdroje

1. Air pollution. *European environment agency* [online]. *European union: European environment agency*, 2013 [cit. 12.10.2013]. Dostupné z: http://www.eea.europa.eu/themes/air/intro
2. *Constitution of the World Health Organization* [online]. World Health Organization, 2013. [cit. 20.10.2013]. Dostupné z: http://www.who.int/governance/eb/constitution/en/
3. *Environment: European Environment and Health Homepage* [online]. Europa, 2012 [cit. 23.9.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/environment/archives/health/index_en.htm
4. GOSTIN, Lawrence O. *Public Health and Ethics* [online]. [cit. 20.10.2013]. Public Health. Dostupné z: http://www.publichealthlaw.net/Reader/ch1/ch1.htm
5. HISCOCK, Ira V. *Charles-Edward Amory Winslow February 4, 1877-January 8, 1957*. In PMC-Journal of Bacteriology [online]. USA: US National Library of Medicine National Institutes of Health, [cit. 5.10.2013]. Dostupné z: http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC289796/
6. Kontaminace půd. *Státní zdravotní ústav: Odpady a půda* [online]. Státní zdravotní ústav. [cit. 12.10.2013]. Dostupné z: http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi/puda
7. KOŽÍŠEK, František, JELIGOVÁ, Hana. Protokol o vodě a zdraví. *Státní zdravotní ústav* [online]. 2013 [cit. 20.10.2013]. Dostupné z: http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi/protokol-o-vode-a-zdravi
8. KULHEIM, Jan. *Reforma zdravotní péče a jeho financování je horký brambor který si vlády přehazují od roku 1989. Nikdo se do toho nehrne, protože je to politicky lehce zneužitelné opozicí*. In: Zdravotnické noviny-Veřejné zdraví a ministerstvo zdravotnictví [online]. 2011. [cit. 10.10.2012]. Dostupné z: http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/verejne-zdravi-a-ministerstvo-zdravotnictvi-459862
9. Ovzduší a zdraví. *Státní zdravotní ústav: Kvalita ovzduší* [online]. Státní zdravotní ústav. [cit. 12.10.2013]. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/ovzdusi/dokumenty_zdravi/susp_castice.pdf
10. Pitná voda. *Státní zdravotní ústav: Kvalita vody* [online]. Státní zdravotní ústav. [cit.13.10.2013] Dostupné z: http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi/pitna-voda
11. Protocols to the Convention. *UNECE: The Convention* [online]. UNECE [cit. 5.9.2013]. Dostupné z: http://www.unece.org/env/lrtap/status/lrtap_s.html
12. *Public Health: Health Programme* [online]. European Commission, 2013 [cit. 25.2.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health/programme/policy/eight_programmes/index_en.htm

13. Rámcová úmluva OSN o změně klimatu. *Ministerstvo životního prostředí: Mezinárodní smlouvy v oblasti životního prostředí* [online]. Ministerstvo životního prostředí, 2008-2012 [cit. 14.10.2013]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu
14. *Systém pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů* [online]. *Europa*: Přehledy právních předpisů EU, 2011 [cit. 20.10.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/l28012_cs.htm
15. The Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer. United Nations Environment Programme: Ozone Secretariat [online]. Ozone Secretariat, 2010-2011 [cit. 9.9.2013]. Dostupné z: http://ozone.unep.org/new_site/en/vienna_convention.php
16. Venkovní ovzduší. *Státní zdravotní ústav: Indikátory zdraví a životního prostředí* [online]. Státní zdravotní ústav. Dostupné z: http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi/venkovni-ovzdusi-2
17. *Veřejné zdraví* [online]. Evropská unie, 2013 [cit. 20.9.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/pol/health/index_cs.htm
18. *Veřejné zdraví: Zdravé ŽP* [online]. Evropská komise, 2013 [cit. 20.9.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health/healthy_environments/policy/index_cs.htm
19. Vídeňská úmluva na ochranu ozonové vrstvy a Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu. *Ministerstvo životního prostředí: Mezinárodní smlouvy v oblasti životního prostředí* [online]. Ministerstvo životního prostředí, 2008-2012 [cit. 14.10.2013]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/videnska_umluva_montrealsky_protokol_dokument
20. Změna klimatu. Evropská unie [online]. Evropská unie, 2013. [cit. 10.9.2013]. Dostupné z: http://europa.eu/pol/clim/index_cs.htm

Právní předpisy

Právní předpisy jsou uváděny v platném znění ke dni 20.10.2013. Do seznamu právních předpisů jsem zahrnula také některé právně nezávazné dokumenty, které jsou ovšem v EU běžně vydávány a spolu s nimi návrhy právních předpisů.

1. Clean Air for Europe (CAFE), Communication from the Commision COM 2001/0245 ze dne 4.května 2001 The Clean Air for Europe (CAFE) Programme: Towards a Thematic Strategy for Air Quality. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 20.9.2013]. Dostupné z: http://new.eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/NOT/?uri=CELEX:52001DC0245&qid=1382880332852
2. *Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu* [online]. *Ministerstvo životního prostředí*, 2008-2013 [cit. 20.10.2013]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol tento protokol byl pro RU schválen rozhodnutím Rady 2002/385/ES.
3. Komise Evropských společenství KOM (2008) 505 v konečném znění 2008/0165 (COD) ze dne 1.8.2008 návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu-Důvodová zpráva. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2008/0165%28COD%29
4. Listina základních práv Evropské unie 2010/C 83/02. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
5. Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu ze dne 16.9.1987. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
6. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1005/2009 ze dne 16. září 2009 o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
7. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2037/2000 ze dne 29.června 2000 o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
8. Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady KOM/2006/232 ze dne 22.září 2006 o zřízení rámce pro ochranu půdy a o změně směrnice 2004/35/ES. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 20.9.2013]. Dostupné z: http://new.eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/NOT/?uri=CELEX:52006PC0232&qid=1382880907608
9. Rozhodnutí Rady 81/462/EHS ze dne 11.června 1981 o přijetí Úmluvy o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 10.10.2014]. Dostupné z:

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/air_pollution/l28162_en.htm

10. Rozhodnutí Rady 2002/385/ES ze dne 25.dubna 2005 o schválení Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu jménem Evropského společenství a o společném plnění závazků z něj vyplývajících. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
11. Sdělení 80/2005 Sb.m.s. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
12. Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů KOM/2006/231 ze dne 22.září 2006 Tematická strategie pro ochranu půdy SEK (2006)620 SEK (2006)1165. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 20.9.2013]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0231:FIN:CS:HTML
13. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23.října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 19.10.2013].
14. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/76/ES ze dne 4. prosince 2000 o spalování odpadů. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
15. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/80/ES ze dne 23.října 2001 o omezení emisí některých znečišťujících látek. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013]
16. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/91/ES ze dne 16.prosince 2002 o energetické náročnosti budov. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013]
17. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/4/ES ze dne 28. ledna 2003 o přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí a o zrušení směrnice Rady 90/313/EHS. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
18. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č.2003/87/ES ze dne 13.října 2003 o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů ve Společenství a o změně směrnice Rady 96/61/ES. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
19. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES ze dne 21.dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí (Zelená směrnice). In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
20. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/107/ES ze dne 15.prosince 2004 o obsahu arsenu, kadmia, rtuti, niklu a polycyklických aromatických

uhlovodíků ve vnějším ovzduší. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013]

21. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/118/ES ze dne 12.prosince 2006 o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 5.10.2013].
22. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/60/ES ze dne 23.října 2007 o vyhodnocování a zvládání povodňových rizik. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 7.10.2013].
23. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/1/ES ze dne 15. ledna 2008 o integrované prevenci a omezování znečištění. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20.10.2013].
24. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21.května 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
25. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/29/ES ze dne 23.dubna 2009, kterou se mění směrnice 2003/87/ES s cílem zlepšit a rozšířit systém pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů ve Společenství. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
26. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/31 ze dne 23.dubna 2009 o geologickém ukládání oxidu uhličitého. In: *CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013]*
27. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/75/EU ze dne 24.listopadu 2010 o průmyslových emisích (integrované prevenci a omezování znečišťování). In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 21.10.2013].
28. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20.10.2013].
29. Směrnice Rady 75/440/EHS ze dne 16.června 1975 o požadované jakosti povrchových vod určených v členských státech k odběru pitné vody. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2.10.2013].
30. Směrnice Rady 75/442/EHS ze dne 15.července 1975 o odpadech. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 23.10.2013].
31. Směrnice Rady 76/160/EHS ze dne 8.prosince 1975 o jakosti vod ke koupání. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 5.10.2013].
32. Směrnice Rady 76/464/EHS ze dne 4. května 1976 o znečišťování některými nebezpečnými látkami vypouštěnými do vodního prostředí Společenství. In:

CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20.10.2013].

33. Směrnice Rady 80/68/EHS ze dne 17.prosince 1979 o ochraně podzemních vod před znečišťováním některými nebezpečnými látkami. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 2.10.2013].
34. Směrnice Rady 84/360/EHS ze dne 28.června 1984 o boji proti znečišťování ovzduší z průmyslových zařízení. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 19.10.2013].
35. Směrnice Rady 85/337/EHS ze dne 27. června 1985 o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměru na životní prostředí. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 21.10.2013].
36. Směrnice Rady 89/429/EHS ze dne 21.června 1989 o snižování znečišťování ovzduší ze stávajících spaloven komunálního odpadu. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 19.10.2013].
37. Směrnici Rady č.91/271/EHS ze dne 21.května 1991 o čištění městských odpadních vod. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013]
38. Směrnice Rady 93/76/EHS ze dne 13.září 1993 o omezování emisí oxidu uhličitého prostřednictvím zvyšování energetické účinnosti (SAVE). In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013]
39. Směrnice Rady 96/62/ES ze dne 27.září 1996 o posuzování a řízení kvality vnějšího ovzduší. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
40. Směrnice Rady 98/83/ES ze dne 3.listopadu 1998 o jakosti vody určené k lidské spotřebě. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 5.10.2013].
41. Smlouva o Evropské unii. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 15.10.2013]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/new-2-48.htm
42. Smlouva o fungování Evropské unie. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie. [cit. 15.10.2013]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2012:326:SOM:CS:HTML
43. Vídeňská úmluva na ochranu ozonové vrstvy ze dne 14.10.1988. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].

Soudní rozhodnutí

1. Rozhodnutí Soudního dvora ze dne 28.4.1998. Věc C 158/96. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 25.9.2013]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?val=230239:cs&lang=cs&list=230406:cs,230336:cs,230287:cs,230256:cs,230239:cs,230231:cs,230185:cs,230181:cs,230024:cs,230047:cs,&pos=5&page=1&nbl=11&pgs=10&hwords=
2. Rozsudek Soudního dvora (sedmého senátu) ze dne 31.1.2008. Komise Evropských společenství proti Řecké republice. Věc C-264/07. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 25.10.2013].
3. Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 18.12.2007. Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc C-85/07. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 25.10.2013].
4. Rozsudek Soudního dvora (sedmého senátu) ze dne 7.5.2009. Komise Evropských společenství proti Španělskému království. Věc C-516/07. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 25.10.2013].
5. Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 26.října 2004. Komise Evropských společenství proti Irsku. Věc C-406/03. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
6. Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 14.července 2005. Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc C-79/05. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].
7. Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 2.prosince 2004. Komise Evropských společenství proti Portugalské republice. Věc C-48/04. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 15.10.2013].